

A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program 2021-2027 Területi Hatásvizsgálata

2021. március

A Nógrád Megyei Önkormányzat megbízásából
Készítette: Ex Ante Tanácsadó Iroda Kft.

TARTALOMJEGYZÉK

1	A TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLAT KIDOLGOZÁSI FOLYAMATÁNAK ÉS CÉLJÁNAK ISMERTETÉSE	5
1.1	Az előzmények ismertetése	5
1.2	A tervezési folyamathoz való kapcsolódás	6
1.3	A környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során tett javaslatok hatása a Nógrád Megyei Területfejlesztési Programra	6
1.4	Az érintettek bevonása a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés kidolgozásába	6
1.4.1	A társadalmi egyeztetés folyamata	6
1.4.2	A vélemények, szempontok figyelembevétele a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során	6
1.5	Felhasznált adatok, alkalmazott módszerek	7
1.5.1	A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása	7
1.5.2	Az alkalmazott módszertan	7
2	A NÓGRÁD MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM ISMERTETÉSE	8
2.1	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program céljainak, tartalmának ismertetése, környezeti, társadalmi, gazdasági összefüggések	8
2.2	A változatok közötti választás indokai, a választást alátámasztó vizsgálat rövid leírása	10
3	A NÓGRÁD MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI, GAZDASÁGI HATÁSAI, KÖVETKEZMÉNYEI	11
3.1	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program cél- és eszközrendszerének vizsgálata, koherenciája és konzisztenciája	11
3.1.1	Koherencia-vizsgálat – a Nógrád Megyei Területfejlesztési Program összefüggése más releváns tervekkel	11
3.1.2	Konzisztencia-vizsgálat	12
3.2	A meglévő környezeti konfliktusok és problémák bemutatása	14
3.2.1	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Programban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása	14
3.2.2	A fennálló környezeti konfliktusok, problémák és a környezeti, társadalmi és gazdasági hatások várható alakulása abban az esetben, ha a Nógrád Megyei Területfejlesztési Program által meghatározott intézkedések nem valósulnak meg	17
3.3	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósulásával környezeti hatást kiváltó tényezők, okok feltárása	17
3.3.1	Természeti erőforrás közvetlen igénybevételének vagy környezetterhelésnek a közvetlen előidézése	17
3.3.2	Társadalmi, gazdasági folyamatok kiváltása révén közvetett környezeti következményekkel járó folyamatok	18
3.4	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósítása esetén a környezetet érő hatások	19
3.4.1	Hatás a földre, talajra	19

3.4.2	Hatás a levegőre	20
3.4.3	Hatás a vízre, felszíni és felszín alatti vizekre (ide érte az ár- és belvizeket is)	20
3.4.4	Hatás az élővilágra, a természeti (ökológiai) rendszerre, a biodiverzitásra	21
3.4.5	Hatás az országos jelentőségű védett természeti, illetve Natura 2000 területek állapotára, állagára és jellegére	21
3.4.6	Hatás a természeti erőforrások megújulására, használatára (ideértve az ásványvagyon is)	21
3.4.7	Hatás a klímára	22
3.4.8	Hatás az épített környezetre, települési környezetre, épített örökségre (ideértve a Világörökségi értékeket is)	22
3.4.9	Hatás a tájra, a táj eltartó képességére, helyi gazdaságra	23
3.4.10	Hatás a térszerkezetre, területfelhasználásra	23
3.4.11	Hatás az érintett emberek egészségi állapotára, életminőségére (ideértve a zaj- és rezgésterhelést is)	24
3.4.12	Hatás a környezettudatos magatartásra, életmódra	24
3.4.13	Hatás a honvédelemre	24
3.4.14	Hatás a hulladékgazdálkodásra	24
3.4.15	Hatás a természeti és ember által előidézett kockázatokra	25
3.4.16	Hatás új környezeti konfliktusok, problémák, kockázatok megjelenésére, meglévők felerősödésére	25
3.4.17	A megvalósítás kumulatív hatása	26
3.4.18	Az országhatáron áttérjedő környezeti hatások lehetősége	27
3.5	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósításának társadalmi hatásai	27
3.5.1	Népességre és népességmegtartó képességre gyakorolt hatások	27
3.5.2	Foglalkoztatásra gyakorolt hatások	28
3.5.3	Életminőségre, szabadidő eltöltésére, egészségi állapotra, szociális helyzetre gyakorolt hatások	28
3.5.4	A társadalom biztonságérzetére, veszélyeztetettségére gyakorolt hatások	28
3.5.5	Az esélyegyenlőségre, esélyteremtésre, társadalmi felzárkózásra gyakorolt hatások	29
3.5.6	A helyi kultúra fejlődésére gyakorolt hatások	29
3.6	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósításának gazdasági hatásai	29
3.6.1	A természeti erőforrásokra gyakorolt hatások	29
3.6.2	Az ipar, kereskedelem térbeli szerkezetére gyakorolt hatások	30
3.6.3	A mezőgazdaságra gyakorolt hatások	30
3.6.4	Az erdőgazdálkodásra gyakorolt hatások	30
3.6.5	Az idegenforgalomra gyakorolt hatások	30
3.6.6	A vízgazdálkodásra gyakorolt hatások	30
3.6.7	Az energetikára gyakorolt hatások	30
3.6.8	A közlekedésre gyakorolt hatások	31
3.6.9	A műszaki infrastruktúrára gyakorolt hatások	31
3.6.10	A térség versenyképességére gyakorolt hatások	31
3.7	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program összefoglaló értékelése a környezeti, társadalmi, gazdasági következmények alapján, feltárt konfliktusok értékelése, a környezeti, társadalmi, gazdasági szempontból elfogadható változatok meghatározása	32
4	A NÓGRÁD MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSA KÖVETKEZTÉBEN VÁRHATÓAN FELLÉPŐ, KÖRNYEZETRE, TÁRSADALOMRA, GAZDASÁGRA KÁROS HATÁSOK KEZELÉSE	32
4.1	Káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése	32

4.2	Javaslatok egyéb szükséges környezeti intézkedésekre	33
4.3	A feltárt gazdasági, társadalmi konfliktusok feloldására, a káros hatások ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések meghatározása	33
5	JAVASLAT OLYAN KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI SZEMPONTÚ ELŐÍRÁSOKRA, FELTÉTELEKRE, INTÉZKEDÉSEKRE, AMELYEKET A TERV ÁLTAL BEFOLYÁSOLT MÁS TERVEKNÉL FIGYELEMBE KELL VENNI	34
6	KÖRNYEZETI HATÁSOK MONITOROZÁSA	35
6.1	A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatásokra vonatkozó monitorozási javaslatok értékelése	35
6.2	Javaslatok egyéb szükséges intézkedésekre	36
7	KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ	36

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. ÁBRA:	A NÓGRÁD MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM CÉLRENDSZERE	9
1. TÁBLÁZAT:	A CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK KONZISZTENCIÁJA	12
2. TÁBLÁZAT:	EGYES INTÉZKEDÉSEK ÁLTAL POTENCIÁLISAN BEFOLYÁSOLT KÖRNYEZETI HATÁSVISELŐ KATEGÓRIÁK	14
3. TÁBLÁZAT:	TERMÉSZETI HATÁSVISELŐKRE GYAKOROLT ERŐS, NEGATÍV IRÁNYÚ HATÁSOK ÉRTÉKELÉSE	18
4. TÁBLÁZAT:	TERMÉSZETI HATÁSVISELŐKRE GYAKOROLT POZITÍV IRÁNYÚ HATÁSOK ÉRTÉKELÉSE	19
5. TÁBLÁZAT:	INTÉZKEDÉSEK HATÁSA EGYES, A TERMÉSZETI ÉS EMBER ÁLTAL ELŐIDÉZETT KOCKÁZATOKRA VONATKOZÓ BEAVATKOZÁSI KÉPESSÉGEKRE	25
6. TÁBLÁZAT:	PRIORITÁSOK HATÁSA EGYES KÖRNYEZETI ELEMekre (INDIKATÍV FORRÁSSAL SÚLYOZOTT ÁTLAG)	27

1 A TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLAT KIDOLGOZÁSI FOLYAMATÁNAK ÉS CÉLJÁNAK ISMERTETÉSE

A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program Területi Hatásvizsgálata a Nógrád Megyei Önkormányzat megbízásából készült a Program elkészítésével összehangolva.

Célja a 2021-2027-es időszakra tervezett Nógrád Megyei Területfejlesztési Program várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak feltárása a szakmai és társadalmi egyeztetésekben résztvevők, valamint a döntéshozók számára.

A dokumentum az alábbi jogszabályoknak megfelelően, azokkal összhangban került elkészítésre:

- 218/2009. (X.6.) Korm. Rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól.
- 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról. E rendelet 1. számú melléklete szerint környezeti vizsgálatot kell készíteni az 1996. évi XXI. törvény 23. § (1) bekezdésének megfelelően készített területfejlesztési programra, így a megyei területfejlesztési programra is.
- 97/2009. (XII.21.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízgazdálkodási és tájvédelmi szakértői tevékenységről. A jelen területi hatásvizsgálat környezeti értékelési részét e rendelet szerinti szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő végezte el.
- A környezet védelméről (a környezet védelmének általános szabályairól) szóló 1995. évi LIII. Törvény. E törvény 44. § (1)) alapján a vizsgálatnak ki kell terjednie arra, hogy a tervezett előírások, intézkedések mennyiben befolyásolják, vagy javíthatják a környezet állapotát; illetve, hogy a tervezett intézkedések elmaradása esetén milyen kár érheti a környezetet vagy a lakosságot.

Megbízott részéről a hatásvizsgálat elkészítéséért felelős: Janza Frigyes ügyvezető

A hatásvizsgálat elkészítésében részt vett környezetvédelmi szakértő: Viszoczky György

1.1 Az előzmények ismertetése

A hatásvizsgálat elkészítésének előzménye, hogy a 2021-2027-es időszakra új EU-szintű költségvetés került kidolgozásra 1824,3 milliárd euró összegben, amely a nemzeti hozzájárulásokkal kiegészítve jelentős mértékben meg fogja határozni a nemzeti és megyei szintű fejlesztési lehetőségeket is. A rendelkezésre álló források haza felhasználását megalapozó Partnerségi Megállapodás javaslattevő anyaga az operatív programokkal együtt 2020. november elejére elkészült, társadalmi egyeztetése megkezdődött.

A különböző hazai és nemzetközi, így többek között az operatív programokban rendelkezésre álló források, és különösen a VMOP (Versenyképes Magyarország Operatív Program) forrásainak hatékony felhasználásának előkészítése érdekében, illetve megfelelően a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 11. § (1) bekezdésében foglaltaknak, miszerint a megyei önkormányzat területfejlesztési feladatai közé tartozik a területfejlesztési tervezéssel összefüggő feladatok ellátása keretében a megyei területfejlesztési koncepció és program elkészítése, Nógrád Megye Önkormányzata elkészítette a megyei területfejlesztési koncepció és program 2021-2027 időszakra felülvizsgált változatát. A koncepció 2020. december 1. és 2021. január 15. között került társadalmasításra.

1.2 A tervezési folyamathoz való kapcsolódás

A területfejlesztési program területi hatásvizsgálata része a területi tervezés folyamatának. A program alapját képező területfejlesztési koncepció területi hatásvizsgálata már a területfejlesztési program kidolgozása során is figyelembevételre került, ezért a várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatások és ezek közötti kölcsönhatások már részét képezik a program szempontrendszerének és a konkrét intézkedéseknek.

A program elkészítését követően annak környezeti, társadalmi és gazdasági hatásai is megvizsgálásra kerültek jelen programszintű hatásvizsgálat keretében, az egyes intézkedések koncepció szinten még nem látható hatásainak megvizsgálása érdekében. A megyei Integrált Területi Program (ITP) elkészítése során már ezen hatások is figyelembevételre kerülnek a rendelkezésre álló források minél fenntarthatóbb felhasználása érdekében.

1.3 A környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során tett javaslatok hatása a Nógrád Megyei Területfejlesztési Programra

A környezeti, gazdasági és társadalmi konfliktusok feltárását követően javaslatok kerültek megfogalmazásra ezek feloldására a 4.1-4.3. fejezetekben bemutatottak szerint, amelyek figyelembevételre kerültek a program társadalmasítását követő véglegesítésekor.

1.4 Az érintettek bevonása a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés kidolgozásába

1.4.1 A társadalmi egyeztetés folyamata

Jelen hatásvizsgálat kidolgozásába két ponton is bevonásra kerültek az érintettek. Először – összhangban a 2/2005-ös kormányrendelettel – a hatástanulmány környezeti részére vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) tematikája került véleményeztetésre a megye környezetvédelemért felelős szervével, a Nógrád Megyei Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztállyal. Az Főosztály véleménye alapján a tematika 3.4.5. pontja kiegészítésre került a programnak az országos jelentőségű védett természeti területekre gyakorolt hatásával. Emellett a 3.4.11. pont címe is kiegészítésre került a zaj- és rezgésterhelésre gyakorolt hatással.

Ezt követően az elkészült hatásvizsgálat véleményeztetésre került a 2/2005-ös kormányrendelet III. melléklete, illetve a 218/2019-es kormányrendelet szerint illetékes szervekkel, valamint a Területfejlesztési Programmal együtt 45 napos társadalmasításra került.

A Területfejlesztési Program társadalmasítása 2021. február-márciusban történt. Ez alatt a 45 nap alatt a koncepció javaslattevő fázisa mindenki számára elérhető volt a megyei önkormányzat honlapján (www.nograd.hu), lehetőség volt annak környezeti, társadalmi, gazdasági szempontú véleményezésére.

1.4.2 A vélemények, szempontok figyelembevétele a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során

A 2/2005-ös kormányrendelet III. melléklete, illetve a 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet szerint illetékes szervekkel történt véleményeztetése, és a 45 napos társadalmasítás során érkezett vélemények figyelembevételre kerültek a hatásvizsgálatban. A koncepcióhoz kapcsolódó észrevételek annak véglegesítése során kerültek figyelembevételre.

1.5 Felhasznált adatok, alkalmazott módszerek

1.5.1 A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása

Tekintettel arra, hogy a Területfejlesztési Program célrendszere megegyezik az azt megalapozó Területfejlesztési Koncepció célrendszerével, a környezeti értékelés során felhasznált adatok forrása is azonos. A célrendszert így a koncepció értékelése során vetettük össze a környezeti szempontból releváns alábbi stratégiák, programok és cselekvési tervek Nógrád megyét specifikusan érintő elemeivel, és az akkor tett megállapításokat a program értékelése során tett javaslatok esetén is felhasználtuk:

- I. Éghajlatváltozási Cselekvési Terv
- IV. Energiahatékonysági Cselekvési Terv
- Energetikai Ásványvagyon-hasznosítási és Készletgazdálkodási Cselekvési Terv 2017
- Darányi Ignác Terv – Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020
- Egységes Közlekedés Fejlesztési Stratégia 2007-2020
- Energia és Klímatudatossági Szemléletformálási Cselekvési Terv 2015
- Hazai Elektromobilitási Stratégia, Jedlik Ányos terv 2.0
- Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020
- Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2018-2030
- Nemzeti Energia és Klíma Terv 2020-2050
- Nemzeti Energiastratégia 2030
- Nemzeti Épületenergetikai Stratégia 2015
- Nemzeti Erdő Stratégia 2016-2030
- Nemzeti Erdőtelepítési Program 2008
- Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció
- Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia
- Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030
- Negyedik Nemzeti Környezetvédelmi Program 2015-2020
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030
- Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020
- Nemzeti Vízstratégia, Kvassay Jenő Terv 2017
- Országos Hulladékgazdálkodási terv 2009-2020
- Szennyvíziszap Kezelési és Hasznosítási Stratégia 2014-2023

A gazdasági, társadalmi hatások elemzése részben a koncepció helyzetfeltáró munkarésze, részben a javaslattevő fázis vizsgálata, részben pedig az aktuális gazdasági, társadalmi folyamatok, problémák, valamint országos hatáskörű tervezési dokumentumok figyelembevétele mellett történt.

1.5.2 Az alkalmazott módszertan

A Területfejlesztési Program területi hatásvizsgálatának készítése során nem került sor önálló adatgyűjtésre, a meglévő rendelkezésre álló dokumentumok kerültek megvizsgálásra. A várható környezeti, társadalmi, gazdasági hatások ezek elemzésével, értékelésével, összefüggéseinek vizsgálatával került meghatározásra.

A dokumentum tartalmi felépítése a 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról előírásai alapján készült, kiegészítve azt a 218/2009. (X.6.) Korm. Rendelet által előírt területi hatásvizsgálat társadalmi és gazdasági elemeivel. Ily módon mindkét jogszabály előírásait teljesíti, hiszen a 218/2009 Korm. rendelet 9. § (2) bekezdése szerint az egyes tervek, illetve

programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján elkészített környezeti értékelés a területi hatásvizsgálat környezeti szempontú elemzésének minősül. A tartalmi felépítést emellett az 1. fejezetben felsorolt további jogszabályok előírásainak, illetve a tematika-egyeztetésbe bevont egyes szereplők 1.4.1. A társadalmi egyeztetés folyamata c. fejezetben bemutatott specifikus igényeinek megfelelő elemekkel is kiegészítettük.

2 A NÓGRÁD MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM ISMERTETÉSE

2.1 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program céljainak, tartalmának ismertetése, környezeti, társadalmi, gazdasági összefüggések

A megye „Zöld Nógrád” fejlesztési programja önmagában is kedvező környezeti és társadalmi hatásokat vetít előre, hiszen a Területfejlesztési Programban foglalt jövőkép szerint „Nógrád megye Magyarország üde, zöld foltja. A megyét említve senkinek nem jut már eszébe a régi nagyipar, helyette sokkal inkább az egészség, a rekreáció, a mozgás, a befogadó természet és a zöld települések. Nógrádban vállalkozni, pihenni, lakni és megöregedni is jó. Felismerték ezt a maguknak lelassulást és egészséges, emberi léptékű települési környezetet kereső életmódváltó családok, a nyugodt és támogató üzleti környezetet kereső vállalkozók és a fiatalok is, akik a zsúfolt városi létből kiábrándulva tanulmányaik után egyre nagyobb számban térnek vissza. Nógrád felpeszsdült, amit már gazdasága is érez.”

A megye 2021-2027-es időszakra vonatkozó területfejlesztési programja 3 átfogó célra épül:

1. Egészséget mindenkinek;
2. Középpontban a fenntarthatóság;
3. Fokozódó tudás és jólét.

Ezen célok mindegyike környezeti és társadalmi fejlődés mellett célozza meg a gazdasági felzárkózást, amelyhez a stratégiai és horizontális célok, illetve a prioritások és hozzájuk tartozó intézkedések szintjén már jól elkülöníthető környezeti, társadalmi és gazdasági hatások rendelkeznek.

1. ábra: A Nógrád megyei Területfejlesztési Program célrendszere

ÁTFOGÓ CÉL	STRATÉGIAI CÉLOK	SPECIFIKUS CÉLOK
ZÖLD NÓGRÁD 2030	EGÉSZSÉGET MINDENKINEK	Egészséges test és lélek
		Egészséges öregedés
	KÖZÉPPONTBAN A FENNTARTHATÓSÁG	Fenntartható infrastruktúrák
		Fenntartható gazdaság
	FOKOZÓDÓ TUDÁS ÉS JÓLÉT	Tudáskorszerűsítés mindenkinek
		Z generációt megtartó környezet
	HORIZONTÁLIS CÉLOK	Foglalkoztatás elősegítése
		Hátrányos helyzetű népesség felemelkedésének előmozdítása
		Infokommunikációs technikák széleskörű alkalmazása
		Környezeti állapot javítása

A program átfogó, stratégiai és horizontális céljai mellett prioritások és hozzájuk tartozó intézkedések kerültek meghatározásra, ami lehetővé teszi a program hatásainak a területfejlesztési koncepció hatásvizsgálatánál pontosabb meghatározását.

A területfejlesztési program a következő 5 prioritásra és az ezekhez tartozó intézkedésekre épül:

1. A Népesség minőségi gyarapodása
 - 1.1. Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztathatóságát javító képzési és humán fejlesztési programok (ESZA)
 - 1.2. Munkavállalók képzési programjai (ESZA)
 - 1.3. Szociális városrehabilitációhoz és telep programhoz kapcsolódó életvitelbeli és mentális támogatás, képzés (ESZA)
 - 1.4. Helybe hozott egészségügyi szűrőprogramok (ESZA)
 - 1.5. Tehetséggondozás és pályorientáció megyei hálózatának fejlesztése (ESZA)
 - 1.6. Digitális tudás fejlesztése (ESZA)
 - 1.7. Új és fejlesztendő gazdasági ágazatok szakképzési feltételeinek javítása (ERFA és ESZA)
 - 1.8. Felsőoktatási bázis megerősítése Salgótarjánban (ERFA és ESZA)
 - 1.9. Gazdaságilag aktív polgárok letelepedésének ösztönzése (ERFA és ESZA)
2. Növekvő versenyképességű gazdaság
 - 2.1. Helyi vállalkozások versenyképességének növelése
 - 2.2. Helyi vállalkozások innovációs képességének javítása és kapacitásainak bővítése
 - 2.3. Mezőgazdasági és élelmiszeripari kisüzemek létrehozásának és fejlesztéseinek támogatása
 - 2.4. Új vállalkozások létrejöttének támogatása

- 2.5. Kiemelt megyei ágazatokat támogató alap
- 2.6. Vállalkozások termelési, szolgáltatási, innovációs és értékesítési együttműködéseinek támogatása
- 2.7. Kiemelt megyei turisztikai ágazatok fejlesztéseinek támogatása
- 2.8. Gazdaságfejlesztési és innovációs ökoszisztéma fejlesztése
3. Környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése
 - 3.1. Nógrádi települések klímabarát fejlesztései
 - 3.2. Épületek energetikai korszerűsítése a településeken
 - 3.3. Közműhálózat-fejlesztések a nógrádi településeken
 - 3.4. Elektromobilitás fokozása a közösségi közlekedésben és a turizmusban
 - 3.5. Megújuló energia helyi termelésének bővítése
 - 3.6. Természeti környezet állapotának javítása a településeken kívül
4. Marasztaló, vállalkozóbarát élettér
 - 4.1. Települési humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése
 - 4.2. Fenntartható megyei közlekedésfejlesztés
 - 4.3. Térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések
 - 4.4. Okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken
 - 4.5. Iparterületek bővítése
 - 4.6. Inkubációs kapacitások bővítése
5. Hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása
 - 5.1. Salgótarján urbanisztikai megújulása
 - 5.2. Salgótarján bekapcsolása a nemzetközi sportéletbe
 - 5.3. Hajtástechnológiai Tudományos és Technológiai Park létrehozása Salgótarjánban
 - 5.4. Salgótarján második értelmiségvonzó programja
 - 5.5. Szécsényi járás szociális gazdaságfejlesztési programja
 - 5.6. Mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban

2.2 A változatok közötti választás indokai, a választást alátámasztó vizsgálat rövid leírása

A korábbi programozási időszakokhoz képest jelentős változást jelent a mostani programban, hogy a problémák figyelembevétele mellett a lehetőségekre fókuszál, a kitörési pontokat állítja középpontba. Ilyen módon az új „Zöld Nógrád” program megvalósítása során kiemelt szerephez jut a környezet, amely közvetlenül a környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése prioritás intézkedéseiben jelenik meg. Fontos kiemelni, hogy a prioritások és a keretükben tervezett intézkedések tartalmi megfogalmazásában megfelelő súllyal szerepelnek a környezetvédelmi és fenntarthatósági szempontok, amelyek elengedhetetlenek annak érdekében, hogy a tervezett közlekedés-, település- és gazdaságfejlesztési kezdeményezések elsőszámú és negatív hatásoknak fokozottan kitett hatásviselőjeként azonosítható természeti és települési környezet megfelelő állapotban tartása megvalósuljon a következő időszakban.

Társadalmi szempontból már nem jelent akkora változást az új megközelítés. A hátrányos helyzetű lakosság felemelkedésének támogatása továbbra is megjelenik a horizontális célok között, ugyanakkor a fokozódó tudás és jólét átfogó cél új megközelítést takar, és jelentős, kedvező irányú társadalmi változásokat vetít előre. Prioritások szintjén a népesség minőségi gyarapodása, valamint a hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása intézkedései céloznak meg közvetlen társadalmi fejlesztéseket.

Az új, kitörési pontokra fókuszáló megközelítés gazdasági szempontból is jelentős változás, hiszen nem a meglévő gazdasági tevékenységekre, hanem a megye adottságaira és jövőbeni trendekre

építve kívánja diverzifikálni, és ezzel fellendíteni a gazdaságot. A növekvő versenyképességű gazdaság és a marasztaló, vállalkozóbarát élettér prioritások intézkedései célozzák meg a gazdaság fejlesztését.

3 A NÓGRÁD MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI, GAZDASÁGI HATÁSAI, KÖVETKEZMÉNYEI

3.1 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program cél- és eszközrendszerének vizsgálata, koherenciája és konzisztenciája

3.1.1 Koherencia-vizsgálat – a Nógrád Megyei Területfejlesztési Program összefüggése más releváns tervekkel

A Területfejlesztési Program elkészítése során a Területfejlesztési Koncepción keresztül számos más releváns terv is figyelembevételre került, melyek a koncepció területi hatásvizsgálatában kerültek részletesen bemutatásra. A koncepció területi hatáselemzése során elvégzett koherencia-vizsgálat során kiemelt kisebb hiányosságok a Területfejlesztési Program esetében már korrigálásra kerültek:

- A Nemzeti Tiszta Fejlődés Stratégia tervezete és az I. Éghajlatváltozási Cselekvési Terv kiemelt céljaival összhangban a program már energiaközösségek ösztönzésével is kiegészíti a közcélú megújuló-energia termelő rendszereket célzó intézkedést.
- A dokumentum a Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció korábban hiányolt elemeit már tartalmazza: horizontálisan érvényesített szempontként kezeli a környezettudatosság növelését, indikátor-szintű elvárást fogalmaz meg az újrahasznosításra, és kiemelten támogatandó ágazatként kezeli a környezetipart is.
- A Hazai Elektromobilitási Stratégia (Jedlik Ányos terv 2.0) céljaival összhangban kialakításra került a programban egy kifejezetten elektromobilitást ösztönző intézkedés.
- A program kitér a korábban szennyvízelvezetés szempontjából ellátatlan közép-nógrádi, aprófalvas térségre, és bemutatja, hogy a legtöbb települést már sikerült bekapcsolni a 2014-2020 között megvalósított fejlesztések során. A közműhálózat-fejlesztéseket célzó intézkedésben szerepelnek a még ellátatlan települések bekapcsolása, illetve a szennyvízkezelő kapacitások fejlesztése is. Utóbbiak során fontos, hogy a Szennyvíziszap Kezelési és Hasznosítási Stratégia 2014-2023 által célzott fenntartható szennyvíziszap kezelési és hasznosítási megoldások is kialakításra kerüljenek.

Ugyanakkor a program vizsgálata során, az intézkedések pontosabb ismeretében egy újabb problémát is azonosíthatunk:

- A területfejlesztési program nem tartalmaz hulladékgazdálkodási célú intézkedést (leszámítva a körforgásos gazdaság fejlesztéseit), ugyanakkor a helyzetfeltárás több esetben is felhívja a figyelmet múltbeli, nem megfelelő körülményekkel végzett hulladék-elhelyezések által okozott, jelenleg is fennálló problémákra (pl. kistelepülési hulladéklerakók és zagykazetták, felhagyott és hulladékkal feltöltött bányák - megfelelő műszaki védelem nélkül).

Mindezek alapján a területfejlesztési program összességében koherensnek tekinthető más releváns tervekkel. Az egyes prioritások és intézkedések esetében szükségesnek látott kiegészítéseket és pontosításokat a jelen hatásvizsgálat 4.2. Javaslatok egyéb szükséges környezeti intézkedésekre c. fejezetében soroljuk fel.

3.1.2 Konzisztencia-vizsgálat

A stratégiai célrendszer elemeit (általános cél, stratégiai és horizontális célok, térhasználati elvek) a területfejlesztési koncepció hatásvizsgálata során elemeztük, bemutattuk, hogy kiindulópontjai kifejezetten környezettudatosak és fenntarthatóságra törekvők, és a társadalmi-gazdasági célkitűzéseket is konzisztens módon tartalmazza.

A most vizsgált program részletesen bemutatja a területfejlesztés operatív eszközrendszerét alkotó 5 prioritást és azon belül meghatározott 36 különböző intézkedést is. A prioritások az alábbi táblázatban bemutatott módon kapcsolódnak a célrendszerhez:

1. táblázat: A célok és prioritások konzisztenciája

Prioritás	Kapcsolódó átfogó cél	Kapcsolódó specifikus cél	Kapcsolódás bemutatása
1. Népeség minőségi gyarapodása	FOKOZÓDÓ TUDÁS ÉS JÓLÉT EGÉSZSÉGET MINDENKINEK	Tudáskorszerűsítés mindenkinek Z generációt megtartó környezet Egészséges test és lélek Egészséges öregedés	A népeség mennyiség gyarapodásához a fiatalok visszavonzása, fiatal családok letelepedése, aktív nyugdíjasok bevonása szerepel a beavatkozások között. A minőségi gyarapodást a tudásszint növelése, illetve a magasan képzettek számának fokozása biztosítja. A minőségi gyarapodásnak fontos kritériuma az egészségi szint növelése is.
2. Növekvő versenyképeségű gazdaság	KÖZÉPPONTBAN A FENNTARTHATÓSÁG	Fenntartható gazdaság Egészséges test és lélek	A gazdaság fenntarthatóságát pénzügyi szempontból a jövedelmezőség növelése jelenti, melyhez a hozzáadott érték emelkedésére van szükség. A környezeti fenntarthatóság olyan alapelvárás, melynek minden vállalkozás, betelepülő cég meg kell, hogy feleljen. Ezek együttesen járulnak hozzá a versenyképesség növekedéséhez.
3. Környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése	KÖZÉPPONTBAN A FENNTARTHATÓSÁG	Fenntartható infrastruktúrák Fenntartható gazdaság	A megyében olyan fejlesztések támogatása javasolt, amelyek mind az erőforrások, mind a környezeti hatások szempontjából fenntarthatók, illetve hozzájárulnak a települések zöldítéséhez, a környezeti tényezők javulásához. Ugyanez az elvárás vonatkozik a gazdasági tevékenységekre is.
4. Marasztaló, vállalkozóbarát élettér	KÖZÉPPONTBAN A FENNTARTHATÓSÁG FOKOZÓDÓ TUDÁS ÉS JÓLÉT	Fenntartható infrastruktúrák Z generációt megtartó környezet	Nógrád megye, mint élettér vonatkozásában kiemelt szerepe van a kedvező környezeti tényezőknek (pl. levegő, víz, természeti adottságok). A vonzerő növelése érdekében erőteljesebben kell fókuszálni a fiatal generációk igényeire a településfejlesztésben, a vállalkozóbarát környezet megteremtésében egyaránt.
5. Hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása	EGÉSZSÉGET MINDENKINEK KÖZÉPPONTBAN A FENNTARTHATÓSÁG	Egészséges test és lélek Fenntartható gazdaság	A leszakadó településeken mind a gazdasági, mind a humán feltételek megerősítése szükséges. Mentálisan és fizikálisan egészséges, aktív népesség nélkül a gazdasági tevékenységek sem lehetnek sikeresek, legyen szó társadalmi, vagy piaci alapú munkahelyekről. A foglalkoztatás tekintetében kiemelt fontosságú, hogy legyen megoldás a hátrányos helyzetű lakosság hosszú távú munkaerőpiaci integrációját segítő gazdasági programokra.

A területfejlesztési programban összességében a prioritások és intézkedések szintjén is konzisztens módon jelennek meg a környezeti, társadalmi és gazdasági célok, néhány ponton ugyanakkor kisebb inkonzisztencia figyelhető meg az intézkedések és a hozzájuk kapcsolódóan reálisan elvárható eredmények kapcsán:

- A turizmus – bár a sport és rekreációs szerep Nógrád megye egyik fő kitörési pontjaként került beazonosításra, nem koncentrált módon (vagyis önálló stratégiai/specifikus cél alá rendezve) jelenik meg a területfejlesztési programban. Ennek magyarázataként a dokumentum egyértelműen megfogalmazza, hogy továbbra sem cél a Nógrád megyei tömegturizmus erősítése. Az ily módon szétaprózódott turisztikai részcélok esetében még fontosabb, hogy a természeti értékek fenntartható módú kiaknázását, mint alapvető szempontot, minden releváns előfordulási helyen hangsúlyosan figyelembe vegyék.
- Általános érvénnyel jelen lévő potenciális belső konzisztencia hiányként azonosíthatók, és ezért minden esetben figyelembe veendő a gazdaságfejlesztési célok érdekében tett lépések környezetre és klímavédelemre gyakorolt esetleges negatív hatásai, és így azok környezeti célokkal való ütközése. Az EU Fenntartható Fejlődés stratégiai alapelveivel összhangban törekedni kell a környezetet nem károsító gazdaságfejlesztési lépésekre.
- A növekvő versenyképesség prioritás egyik intézkedése a kiemelt megyei ágazatokat támogató alap, amely többek között olyan jövőorientált ágazatokat is megcélóz, mint az információtechnológia, környezetipar, ezüstgazdaság és e-mobilitás vagy turisztika, aminek előfeltétele a kompetens vállalkozások, vállalatok elindítása, illetve betelepülése, és ehhez a megfelelően képzett és tapasztalt munkaerő rendelkezésre állása. A népesség minőségi gyarapodása prioritás több intézkedése (munkavállalók képzési programjai, digitális tudás fejlesztése, új és fejlesztendő gazdasági ágazatok szakképzési feltételeinek javítása, felsőoktatási bázis megerősítése Salgótarjánban, gazdaságilag aktív polgárok letelepedésének ösztönzése) ugyan megcélozza a hiányzó kompetenciák fejlesztését, illetve a szükséges magasan képzett munkaerő megyébe vonzását, ugyanakkor ennek eredménye csak részben tud érvényesülni a tervezési időszakban. A képzett munkaerő rendelkezésre állása különösen a 2021-2027-es időszak első felében jelenthet problémát.
- Mindemellett, a Salgótarján bekapcsolása a nemzetközi sportéletbe intézkedés a nagy sportlétesítmények létrehozásával jelentős üzemeltetési költségek megjelenését is valószínűsíti, amely külső (megyén kívüli) fenntartó bevonása nélkül inkonzisztens a megyei települések szűkös, illetve gyakran deficites költségvetésével, ezért a fejlesztések megvalósítása során kiemelt szempont kell, hogy legyen az üzemeltetés fenntarthatósága.
- Hasonló fenntarthatósági szempontok érvényesek a Hajtástechnológiai Tudományos és Technológiai Park létrehozása Salgótarjánban intézkedésre, ahol a vállalatok, egyetemek fenntartásban vállalt szerepe kritikus kérdés.

3.2 A meglévő környezeti konfliktusok és problémák bemutatása

3.2.1 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Programban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása

2. táblázat: Egyes intézkedések által potenciálisan befolyásolt környezeti hatásviselő kategóriák

Pozitív (erős):

Pozitív (gyenge):

Negatív (erős):

Negatív (gyenge):

Vegyes:

Intézkedések		Föld, talaj	Levegő	Víz	Élővilág, biodiverzitás	Országos védett, és Natura 2000 területek	Természeti erőforrások, ásványvagyon	Klíma	Épített és települési környezet	Táj, helyi gazdaság	Térszerkezet, területhasználát	Humán egészségi állapot, életminőség	Környezettudatos magatartás	Honvédelem	Hulladékgazdálkodás	Természeti és humán kockázatok	Új és meglévő környezeti konfliktusok
1.1	Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztathatóságát javító képzési és humán fejlesztési programok (ESZA)																
1.2	Munkavállalók képzési programjai (ESZA)																
1.3	Szociális város rehabilitációhoz és telep programhoz kapcsolódó életvitelbeli és mentális támogatás, képzés (ESZA)																
1.4	Helybe hozott egészségügyi szűrőprogramok (ESZA)																
1.5	Tehetséggondozás és pályaeorientáció megyei hálózatának fejlesztése (ESZA)																
1.6	Digitális tudás fejlesztése (ESZA)																
1.7	Új és fejlesztendő gazdasági ágazatok szakképzési feltételeinek javítása (ERFA és ESZA)																
1.8	Felsőoktatási bázis megerősítése Salgótarjánban (ERFA és ESZA) (kiemelt projektek)																
1.9	Gazdaságilag aktív polgárok letelepedésének ösztönzése (ERFA és ESZA)																
2.1	Helyi vállalkozások versenyképességének növelése																
2.2	Helyi vállalkozások innovációs képességének javítása és kapacitásainak bővítése																
2.3	Mezőgazdasági és élelmiszeripari kisüzemek létrehozásának és fejlesztéseinek támogatása																

Intézkedések		Föld, talaj	Levegő	Víz	Élővilág, biodiverzitás	Országos védett, és Natura 2000 területek	Természeti erőforrások, ásványvagyon	Klíma	Épített és települési környezet	Táj, helyi gazdaság	Térszerkezet, területhasználat	Humán egészségi állapot, életminőség	Környezettudato s magatartás	Honvédelem	Hulladékgyak lalkódás	Természeti és humán kockázatok	Új és meglévő környezeti konfliktusok
2.4	Új vállalkozások létrejöttének támogatása																
2.5	Kiemelt megyei ágazatokat támogató alap (kiemelt projekt)																
2.6	Vállalkozások termelési, szolgáltatási, innovációs és értékesítési együttműködéseinek támogatása																
2.7	Körforgásos gazdaság fejlesztéseinek támogatása																
2.8	Kiemelt megyei turisztikai ágazatok fejlesztéseinek támogatása																
2.9	Gazdaságfejlesztési és innovációs ökoszisztéma fejlesztése																
3.1	Nógrádi települések klímabarát fejlesztései																
3.2	Épületek energetikai korszerűsítése a településeken																
3.3	Közműhálózat-fejlesztések a nógrádi településeken																
3.4	Elektromobilitás fokozása a közösségi közlekedésben és a turizmusban																
3.5	Megújuló energia helyi termelésének bővítése																
3.6	Természeti környezet állapotának javítása a településeken kívül																
4.1	Települési humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése																
4.2	Fenntartható megyei közlekedésfejlesztés																
4.3	Térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések																
4.4	Okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken																
4.5	Iparterületek bővítése																
4.6	Inkubációs kapacitások bővítése																
5.1	Salgótarján urbanisztikai megújulása																

Intézkedések		Föld, talaj	Levegő	Víz	Élővilág, biodiverzitás	Országos védett, és Natura 2000 területek	Természeti erőforrások, ásványvagyon	Klíma	Épített és települési környezet	Táj, helyi gazdaság	Térszerkezet, területhasználat	Humán egészségi állapot, életminőség	Környezettudato s magatartás	Honvédelem	Hulladékgyazdálko dás	Természeti és humán kockázatok	Új és meglévő környezeti konfliktusok
5.2	Salgótarján bekapcsolása a nemzetközi sportéletbe																
5.3	Hajtástechnológiai kutató- és kompetencia központ létrehozása Salgótarjánban (kiemelt projekt)																
5.4	Salgótarján második értelmiségvonzó programja																
5.5	Szécsényi járás szociális gazdaságfejlesztési programja																
5.6	Mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban																

3.2.2 A fennálló környezeti konfliktusok, problémák és a környezeti, társadalmi és gazdasági hatások várható alakulása abban az esetben, ha a Nógrád Megyei Területfejlesztési Program által meghatározott intézkedések nem valósulnak meg

A Területfejlesztési Programban meghatározott célok megvalósításának elmaradása esetén környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból is hátrányosan változna a megye jövője.

A környezeti hatások és környezeti konfliktusok, problémák ebben az esetben várhatóan az alábbiak szerint alakulnának:

- A megye turizmusa kontroll nélkül alakulna, gyorsabb gazdasági megtérüléssel járó, de a természeti értékeket túlságosan megterhelő tömegturisztikai termékekre fókuszálva.
- Elmaradna számos, az egészséges és aktív életmódot ösztönző, az egészséggel és környezetvédelemmel kapcsolatos szemléletmódot fejlesztő kezdeményezés. Nem kerülne sor több, kifejezetten az idősek életminőségét vagy a fiatalok életkezdési esélyeit javító beavatkozásra sem.
- Egyes közlekedés-fejlesztési intézkedések elmaradása nyomán egyfelől nem növekedne a természeti környezet közlekedési célú igénybevétele, másfelől viszont nem csökkennének a települési közúti közlekedéssel összefüggő szennyezési és egészségkárosító hatások.
- Elmaradnának a települési környezetet és életminőséget jelentős mértékben javító beavatkozások (pl. zöld- és kék települési infrastruktúra, energetikai és rozsdáövezeti fejlesztések).
- A digitalizáció gyorsítását célzó intézkedések nélkül nem csökkennének számottevően a munkavégzéssel, ügyintézéssel együtt járó közlekedési eredetű környezeti terhek.
- A megye gazdasága nem magas hozzáadott értékű, környezet-centrikus tevékenységek irányába fejlődne, hanem sokkal inkább a hagyományos, a környezetet jobban terhelő, a természeti erőforrásokat visszafordíthatatlanul használó ágazatokban.

Gazdasági szempontból nézve nem fejlődne megfelelően a megye lakosságának tudása és képességei, ami miatt nem állna rendelkezésre a megye gazdasági fejlődéséhez szükséges munkaerő. Emellett, nem javulna, illetve idővel romlana a megye humán, fizikai és gazdasági infrastruktúrája, ami miatt nem lenne biztosított a gazdaság fejlődéséhez nélkülözhetetlen élettér. Mindemelllett nem javulna a megyei vállalatok versenyképessége sem, így összességében tovább nőne Nógrád megye gazdasági leszakadása.

Társadalmi szempontból nézve tovább nőne a hátrányos helyzetű csoportok leszakadása, nem kapnák meg a szükséges életvitelbeli, mentális és képzési támogatást, nem állnának rendelkezésre a megfelelő foglalkoztatási lehetőségek, elmaradnának a város rehabilitációs programok, így összességében nőne a társadalmi feszültség a megyén belül. Szécsény járás leszakadása tovább nőne, így területi szinten is erősödne a fejlettségbeli különbség a megyében. A népesség a fokozódó elvándorlás és a betelepülések elmaradása miatt erősen csökkenne, folytatódna egyes települések elöregedése majd elnéptelenedése.

3.3 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósulásával környezeti hatást kiváltó tényezők, okok feltárása

3.3.1 Természeti erőforrás közvetlen igénybevételének vagy környezetterhelésnek a közvetlen előidézése

Az alábbi táblázatban a 3.2.1 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Programban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása c. fejezetben feltárt, a program intézkedései által a

természeti hatásviselőkre (föld, talaj, levegő, víz, élővilág, biodiverzitás, védett és Natura 2000 területek, természeti erőforrások, ásványvagyon) gyakorolt negatív irányú hatásokat osztályozzuk a hatás ereje és közvetettsége alapján.

3. táblázat: Természeti hatásviselőkre gyakorolt erős, negatív irányú hatások értékelése

	ERŐS NEGATÍV HATÁS	GYENGE NEGATÍV HATÁS
KÖZVETLEN NEGATÍV HATÁS	<u>Föld, talaj:</u> 4.5: közlekedési eredetű talajszennyezés, új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátása <u>Víz:</u> 4.5: közlekedési eredetű talajvízszennyezés, új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátása <u>Élővilág:</u> 2.5, 2.8, 4.3: élővilágot zavaró káros hatások (légszennyezéssel, zaj és rezgés, stb.) <u>Védett területek:</u> 2.5, 2.8, 4.3: élővilágot zavaró káros hatások (légszennyezéssel, zaj és rezgés, stb.)	<u>Föld, talaj:</u> 2.3, 4.5, 5.6: talajba jutó szennyezőanyagok, vegyszerek <u>Levegő:</u> 2.2, 2.3, 2.5, 2.6, 2.8, 4.5, 5.6: gazdasági tevékenységgel együtt járó légszennyezést <u>Víz:</u> 2.3, 4.5, 5.6: talajvízbe jutó szennyezőanyagok, vegyszerek <u>Élővilág:</u> 4.2: élőhelyeket bolygató látogatóforgalom <u>Védett területek:</u> 4.2: élőhelyeket bolygató látogatóforgalom <u>Természeti erőforrások:</u> 4.5, 5.5: helyben kitermelt természetes alapanyagok felhasználása
KÖZVETETT		<u>Levegő:</u> 1.9, 5.4: lakosság szám növelésével együtt járó légszennyezés <u>Víz:</u> 3.6: vízhiányos területek ökológiai eltartó képességének csökkenése

3.3.2 Társadalmi, gazdasági folyamatok kiváltása révén közvetett környezeti következményekkel járó folyamatok

Az alábbi táblázatban a 3.2.1 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Programban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása c. fejezetben feltárt, a program intézkedései által a természeti hatásviselőkre (föld, talaj, levegő, víz, élővilág, biodiverzitás, védett és Natura 2000 területek, természeti erőforrások, ásványvagyon) gyakorolt pozitív irányú hatásokat osztályozzuk a hatás ereje és közvetettsége alapján.

4. táblázat: Természeti hatásviselőkre gyakorolt pozitív irányú hatások értékelése

	ERŐS POZITÍV HATÁS	GYENGE POZITÍV HATÁS
KÖZVETLEN POZITÍV HATÁS	<u>Levegő:</u> 3.4: közlekedési eredetű levegőszennyezés csökkentése <u>Víz:</u> 3.1: települési vízrendszerek és vizes élőhelyek rehabilitációja <u>Élővilág:</u> 3.6: természeti környezet állapotának javítása <u>Védett területek:</u> 3.6: természeti környezet állapotának javítása	<u>Föld, talaj:</u> 2.7, 3.1, 3.6, 5.3: meglévő talajszennyezések felszámolása <u>Levegő:</u> 3.1, 3.6, 4.2: települési szálló por csökkentése 3.6: hulladékégetésből származó légszennyezés csökkenése <u>Víz:</u> 3.6: vizes élőhelyek rehabilitációja 1.3, 5.3: meglévő talajvízszennyezések felszámolása <u>Élővilág:</u> 3.1: természet közeli élőhely-láncok helyreállítása, természet közeli élőhely-láncok kialakítását eredményezheti 3.3: vizes élőhelyek szennyezésének csökkentése 3.2, 3.5: az élővilágot zavaró levegőszennyezés csökkentése
KÖZVETETT POZITÍV HATÁS	<u>Föld, talaj:</u> 3.3: a talajszennyezés megakadályozása korszerűbb folyékony hulladék- és iszapkezeléssel <u>Levegő:</u> 3.2, 3.5: fűtési eredetű levegőszennyezés csökkentése	<u>Levegő:</u> 2.7, 4.4: szennyező tevékenységek kiváltása <u>Víz:</u> 2.7: szennyező tevékenységek kiváltása

3.4 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósítása esetén a környezetet érő hatások

A 3.4.1-3.4.16. fejezetekben egyes környezeti hatásviselő elemek és kategóriák szerint vizsgáljuk részletesen a területfejlesztési program 36 intézkedése megvalósítása során várható környezeti hatásokat. Ezeket irányuk és erősségük alapján különböztetjük meg, az alábbi jelölések használatával:

- Erős (és többnyire közvetlenül érvényesülő), negatív irányú hatás;
- Gyenge (és/vagy közvetetten érvényesülő), negatív irányú hatás;
- v Az adott intézkedés vegyes hatásokkal jár: a jelen ismeretek alapján a hatás(ok) iránya nem határozható meg pontosan, vagy egyszerre érvényesül(nek) pozitív és negatív hatás(ok) is;
- ++ Erős (és többnyire közvetlenül érvényesülő), pozitív irányú hatás;
- + Gyenge (és/vagy közvetetten érvényesülő), pozitív irányú hatás;

Az adott hatásviselőnek nem említett intézkedések esetében az adott hatásviselő szempontjából nem azonosítottunk jelentős környezeti hatást. A felsorolt fejezetekben értékelt hatásokat a 3.4.17. fejezetben összegezzük. Az egyes intézkedések negatív hatásainak csökkentésére vagy feloldására, vagy épp a pozitív hatások kiteljesítésére vonatkozó javaslatokat a 4.1-4.2. fejezetek tartalmazzák.

3.4.1 Hatás a földre, talajra

- A Pásztó térségében tervezett iparterület-fejlesztés (4.5) a személy- vagy áruszállító, illetve munkagépek használatával összefüggő, közlekedési eredetű talajszennyezésnek, illetve az új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátásának jelentős növekedésével járhat.
- Veszélyes anyagokat és technológiákat alkalmazó feldolgozóipari tevékenységek (4.5) a talajba szennyező anyagokat juttathatnak. A mezőgazdasági termelést célzó intézkedések (2.3, 5.6)

megvalósításakor, a nem biogazdálkodás keretében végzett termesztés során vegyszerek kerülnek a talajba.

- v A szociális foglalkoztatást biztosító projektek (5.5) egyaránt eredményezhetnek a talajt jobban, vagy kevésbé kímélő tevékenységeket.
- ++ Legerősebb pozitív hatása a jelenleg ellátatlan települések szennyvízelvezető-rendszerekbe történő bekapcsolásának lehet (3.3), amely korszerűbb folyékony hulladék- és iszapkezelést valósít meg.
- + További, potenciálisan pozitív hatása lehet a körforgásos gazdaság megteremtésére irányuló tevékenységeknek (2.7), a zöld és kék települési infrastruktúra fejlesztésének (3.1) és a természeti környezet állapotát javító beavatkozásoknak (3.6). A hajtástechnológiai kutató- és kompetencia központ létrehozása (5.3) során Salgótarjánban tervezett barnamezős terület revitalizáció keretében egyes múltbeli talajvíz-szennyezések is felszámolhatók.

3.4.2 Hatás a levegőre

- A levegőminőséget áttételes negatív hatásokkal érinti minden olyan beruházás, vagy gazdaság-élénkítő tevékenység, amely személy- vagy áruszállító, illetve munkagépek használatával összefüggő, közlekedési eredetű légszennyezést okoz, vagy új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátásával jár (2.2, 2.3, 2.5, 2.6, 2.8, 4.5, 5.6). A térség lakosság számának növelését célzó lépések is növelik a közlekedési eredetű szennyezést (1.9, 5.4).
- v Vegyes hatásokkal járnak a közlekedésfejlesztési lépések (4.2, 4.3): Az elkerülő utak megvalósítása egyfelől jelentős mértékben javítja a települési levegőminőséget, ugyanakkor érzékeny természeti területeken fokozhatja a közlekedési eredetű légszennyezést.
- ++ Legerősebb pozitív hatása a zöld és kék települési infrastruktúra fejlesztésének (3.1) lehet, ahol növelhetők a szálló port megkötő települési zöldfelületek. Ugyancsak jelentős pozitív hatással jár a megújuló energiahasználat ösztönzése (3.2, 3.5), és az elektromobilitás fokozása (3.4), csökkentve akár a fűtési, akár a közlekedési eredetű levegőszennyezést.
- + A burkolatlan utak burkolt felülettel történő ellátása (4.1) a települési szálló por mennyiségét csökkenti. A távlati tervként szereplő vasútvonal-korszerűsítés (4.3) csökkentheti majd a közúti forgalmat és az azzal járó levegőszennyezést. További, potenciálisan pozitív hatása lehet a körforgásos gazdaság megteremtésére irányuló tevékenységeknek (2.7), és a természeti környezet állapotát javító beavatkozásoknak (3.6). A szociális város rehabilitációhoz kapcsolódó intézkedések (1.3) hatására várhatóan csökken a hulladékégetésből származó légszennyezés, az okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése (4.4) pedig a szolgáltatások igénybevételével együtt járó közlekedési eredetű kibocsátásokat csökkenti.

3.4.3 Hatás a vízre, felszíni és felszín alatti vizekre (ide érte az ár- és belvizeket is)

- A Pásztó térségében tervezett iparterület-fejlesztés (4.5) a személy- vagy áruszállító, illetve munkagépek használatával összefüggő, közlekedési eredetű talajvízszennyezés, illetve az új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátásának jelentős növekedésével járhat.
- Veszélyes anyagokat és technológiákat alkalmazó feldolgozóipari tevékenységek (4.5) a talajvízbe szennyező anyagokat juttathatnak. A mezőgazdasági termelést célzó intézkedések (2.3, 5.6) megvalósításakor, a nem biogazdálkodás keretében végzett termesztés során vegyszerek kerülnek a talajvízbe.

- v Vegyes hatásokkal járhatnak a természeti környezet állapotát javító beavatkozások (3.6): Ezek egyfelől rehabilitálhatnak vízrendszereket, vizes élőhelyeket, ugyanakkor a vízhiányos területen végzett erdősítés a talajvíz kiszigereléséhez és az adott terület ökológiai eltartó képességének csökkenéséhez vezet.
- ++ Legerősebb pozitív hatása a zöld és kék települési infrastruktúra-fejlesztéseknek lehet (3.1), amelynek keretében települési vízrendszerek és vizes élőhelyek hozhatók kedvező állapotba.
- + További, potenciálisan pozitív hatása lehet a körforgásos gazdaság megteremtésére irányuló tevékenységeknek (2.7). A szociális város rehabilitációhoz kapcsolódó intézkedések (1.3) hatására várhatóan csökken a helytelen hulladék elhelyezésből eredő talajvíz-szennyezés, a jelenleg ellátatlan települések szennyvízelvezető-rendszerekbe történő bekapcsolása pedig csökkenti a felszíni vizek terhelését. A hajtástechnológiai kutató- és kompetencia központ létrehozása (5.3) során Salgótarjánban tervezett barnamezős terület revitalizáció keretében egyes múltbeli talajvíz-szennyezések felszámolhatók.

3.4.4 Hatás az élővilágra, a természeti (ökológiai) rendszerre, a biodiverzitásra

- A természeti területeket érintő beruházások, pl. a kiemelt megyei turisztikai ágazatok fejlesztései (2.5, 2.8) illetve a természeti területeken vagy azok közelében kialakított elkerülő utak (4.3) építése és az általuk generált forgalom az élővilágot zavaró káros hatásokkal (légszennyezéssel, zaj és rezgés, stb.) jár.
- A kerékpárúthálózat-bővítés (4.2) egyes nyomvonal-szakaszai is járhatnak a zavarás erősödésével.
- ++ Közvetlen pozitív hatásokkal jár majd a természeti környezet állapotának javítása (3.6).
- + További, gyengébb pozitív hatásai lehetnek a zöld és kék települési infrastruktúra fejlesztésének (3.1), amely a településeken belüli ökoszisztémák helyreállítását, természet közeli élőhely-láncok kialakítását eredményezheti. A vizes élőhelyként is működő felszíni vizek szennyezését csökkentik a tervezett szennyvízelvezetési- és kezelési fejlesztések (3.3), a megújuló energiahasználat ösztönzése (3.2, 3.5) pedig csökkenti az élővilágot zavaró levegőszennyezést.

3.4.5 Hatás az országos jelentőségű védett természeti, illetve Natura 2000 területek állapotára, állagára és jellegére

- A természeti területeket érintő beruházások, pl. a kiemelt megyei turisztikai ágazatok fejlesztései (2.5, 2.8) illetve a természeti területeken vagy azok közelében kialakított elkerülő utak (4.3) építése és az általuk generált forgalom az élővilágot zavaró káros hatásokkal (légszennyezéssel, zaj és rezgés, stb.) jár.
- A kerékpárúthálózat-bővítés (4.2) egyes nyomvonal-szakaszai is járhatnak a zavarás erősödésével.
- ++ Közvetlen pozitív hatással járnak majd a természeti környezet állapotának javítása (3.6) keretében elvégzett beruházások.

3.4.6 Hatás a természeti erőforrások megújulására, használatára (ideértve az ásványvagyont is)

A természeti erőforrásokat érintően két esetben találtunk áttételes, gyengébb hatást:

- Negatív irányú hatása lehet egyes természetes alapanyagokat használó gazdasági tevékenységeknek (4.5), illetve a szociális foglalkoztatást biztosító projektek (5.5) közül azoknak, amelyek esetlegesen helyben kitermelt agyag felhasználásával járnak.

3.4.7 Hatás a klímára

A klíma összetett környezeti elem, így a legtöbb környezeti hatással rendelkező beavatkozásnak legalább áttételesen éghajlati vonatkozásai is vannak. A program intézkedései között nem találtunk olyat, amely közvetlen, erősen negatív hatást gyakorolna az éghajlatváltozásra.

- Gyenge, áttételes negatív hatásai lehetnek bármely gazdasági intézkedésnek, amely potenciálisan növekvő energiahasználattal, vagy üvegházhatású gáz (ÜHG) növekvő kibocsátásával jár, legyen az turisztikai/sportcélú (2.8), lakókörnyezeti (1.9, 5.4), mezőgazdasági (2.3, 5.6), vagy általános gazdaságélénkítő jellegű (4.5, 2.2, 2.4). A közutak/települési utak fejlesztése (4.2) és az elkerülő utak megvalósítása (4.3) javítja a közlekedési átjárhatóságot, így potenciálisan új forgalmat is generál, növelve az ÜHG-kibocsátást.
- v Vegyes hatásokkal járhatnak a természeti környezet állapotát javító beavatkozások (3.6): Ezek egyfelől javíthatják a temperáló és karbon megkötő szerepet betöltő természeti területek állapotát, ugyanakkor a gazdálkodási célú, vagy nem klímareziliens szaporítóanyaggal végzett erdőtelepítés összességében negatív karbon egyenleget eredményezhet.
- ++ Jó néhány intézkedés kifejezetten pozitív klimatikus hatással bír. A települési zöld/kék infrastruktúra fejlesztése (3.1) növeli a karbon megkötő területek nagyságát. Ugyancsak jelentős pozitív hatással jár a megújuló energiahasználat ösztönzése (3.2, 3.5), és az elektromobilitás fokozása (3.4), csökkentve akár a fűtési, akár a közlekedési eredetű ÜHG-kibocsátást. A környezettudatos gazdasági tevékenységek ösztönzése (2.7) is kiválthat meglévő, szennyező tevékenységeket.
- + Áttételes pozitív hatásai lehetnek a digitalizációt célzó intézkedéseknek (1.6, 2.1, 4.4), amelyek a közúti forgalom egy részének kiváltásával csökkentik az ÜHG-kibocsátást.

3.4.8 Hatás az épített környezetre, települési környezetre, épített örökségre (ideértve a Világörökségi értékeket is)

- A programban az épített, települési környezetre egyértelműen erős, negatív hatást gyakorló elemet nem azonosítottunk, egyedül az épületeken, közintézményeken elhelyezendő napelemek és napkollektorok járhatnak a településképi lerontásával (3.2, 3.5).
- ++ Sok intézkedés kifejezetten közvetlen, pozitív hatást gyakorol majd az épített környezetre, akár a települési közmű- és közvilágítási hálózatok fejlesztése (3.3), akár degradált, alulhasznosított településrészek revitalizációja (5.3), akár a Salgótarján érintő teljes urbanisztikai újratervezés (5.1) segítségével.
- + A települési gépjárműforgalmat csökkentő beavatkozások (4.2), a smart megoldások (4.4) nyújtotta előnyök, a települési természeti hálózatokat rehabilitáló lépések (3.1) is jelentősen javítják majd az épített települési környezet minőségét. Ehhez hozzájárulnak a településeken tervezett új szolgáltató funkciók (4.1) és sportlétesítmények (5.2) is.

Figyelembe véve, hogy régészeti, műemléki értékeink nem megújuló forrásai kulturális örökségünknek, fenntartható használatuk kulcsfontosságú a jelen és jövő nemzedékei számára. A régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint a földmunkával járó beruházásokkal, erdőtelepítéssel el kell kerülni. Nógrád megyében mintegy 380 műemlék, valamint 1100 nyilvántartott régészeti lelőhely

van, amelyekből 50 lelőhely egyedileg védett. Ezekre az egyes mély- és magasépítészeti tevékenységgel járó fejlesztések során figyelmet kell fordítani a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően.

A megye világörökségi védettséget élvező értékét (Hollókő Ófalu és környezete), vagy gazdag építészeti és régészeti örökséget (várak, várromok, a műemléki területi védelmet élvező középnógrádi terület, történeti települések és védett régészeti lelőhelyek) negatívan befolyásoló intézkedést a programban nem találtunk, a tömegturizmus elkerülésére vonatkozó általános tervezési alapelv pedig megnyugtató a kiemelkedő attrakciók környezeti fenntarthatósága szempontjából.

3.4.9 Hatás a tájra, a táj eltartó képességére, helyi gazdaságra

A hatásvizsgálat ezen fejezete két olyan értékelési szempontot tartalmaz (táji és gazdasági hatások), amelyet célszerű külön vizsgálni.

Hatás a tájra, a táj eltartó képességére

- A Pásztó térségében tervezett nagyobb, más településeknél pedig kisebb iparterület-fejlesztések (4.5) tájba nem illő épületek és építmények kialakítása esetén járhatnak a tájat romboló hatással. Ugyancsak zavaró elemként érvényesülhetnek egyes új elkerülő utak is (4.3).
- ++ Egyértelműen pozitív hatás tételezhető fel ugyanakkor a természeti környezet állapotának javítását célzó beavatkozásokról (3.6).
- + A Novohrad-Nógrád Geopark területén megvalósuló ökoturisztikai fejlesztés-csomag (2.8) is eredményezhet a tájképi minőséget javító hatást.

Hatás a helyi gazdaságra

A program súlyponti célja a megye gazdaságának fenntartható fejlesztése, így legtöbb intézkedése pozitív hatást gyakorol a helyi gazdaságra. Ezek között a gazdasági ágazatok és gazdaságélénkítési tevékenységek széles körét találjuk meg:

- Mezőgazdasági/élelmiszeripari (2.3, 5.6);
- Turisztikai/sportcélú (2.8);
- Lakókörnyezeti (1.9, 5.1, 5.4);
- Egészségügyi (1.4);
- Általános gazdaságélénkítő jellegű (2.1, 2.2, 2.4, 2.6, 2.9, 4.5, 4.6, 5.3);
- Környezettudatos gazdasági tevékenységeket ösztönző (2.5, 2.7, 5.5);
- Közlekedés-fejlesztési (4.2); és
- Oktatási/karrierorientációs (1.1, 1.2, 1.5, 1.7, 1.8) beavatkozások.

3.4.10 Hatás a térszerkezetre, terület-felhasználásra

A program elemei között a térszerkezetet és területhasználatot potenciálisan rontó elemet nem találtunk:

- ++ A zöld és kék települési infrastruktúra fejlesztése (3.1) jelentősen javítja a települési területhasználati minőséget.

- + A térszerkezetet javítja az ipari-szolgáltató létesítményeket koncentráltan elhelyező, és közlekedési, energetikai szempontból hatékonyabban kiszolgálható iparterületek fejlesztése (4.5), az új turisztikai attrakciók kialakítása (2.8), az alulhasznosított területeket revitalizáló lépések (5.3), valamint a térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések (4.3).

3.4.11 Hatás az érintett emberek egészségi állapotára, életminőségére (ideértve a zaj- és rezgésterhelést is)

A program intézkedéseinek jelentős része közvetlenül célozza a megyében lakók egészségi állapotának, életminőségének javítását. Ezek között az alábbi beavatkozási területeket azonosíthatjuk:

- Egészséges életmód és táplálkozás, egészségmegőrzés (1.3, 5.2);
- Lakókörnyezeti fejlesztés (3.2, 3.3, 3.5, 4.4, 4.5, 5.1); és
- Közlekedés-fejlesztés (3.4, 4.2, 4.3).

3.4.12 Hatás a környezettudatos magatartásra, életmódra

Tekintettel a program erős fenntarthatósági fókuszára, számos elem közvetlenül vagy áttételesen segíti a megyében lakók környezettudatos magatartással és életmóddal kapcsolatos szemléletváltását, viselkedésének megváltoztatását:

- ++ A program ösztönzi a körforgásos gazdaság fejlesztéseit (2.7) és más, magasabb hozzáadott értékű gazdasági tevékenységeket (2.5), ezzel javítva a vállalkozók és munkavállalók környezettudatosságát. Hasonló hatást ér el a felhasználók körében az elektromobilitás fokozása (3.4) is.
- + Áttételesen javítják a környezettudatosságot a szociális város rehabilitációhoz kapcsolódó, a közösségi integrációt és elkötelezettséget erősítő programok (1.3). Az egészséges és környezettudatos életmódra nevelés beépíthető több oktatási-képzési célú intézkedésbe és szűrőprogramba is (1.1, 1.4, 1.7). Pozitív hatása lehet további környezetbarát intézkedéseknek, pl. a települési klímabarát (3.1) és környezeti infrastruktúra-fejlesztéseknek (3.3), és a megújuló energiahasználat bővítésének (3.2, 3.5).

3.4.13 Hatás a honvédelemre

- A megye átjárhatóságát javító közlekedési fejlesztések (4.2, 4.3), a határon túli látogatóforgalmat bővítő turisztikai (2.5) és gazdasági együttműködési (2.6) intézkedések során tekintetbe kell venni a határvédelmi szempontokat, és megfelelő intézkedési tervekkel kell készíteni esetleges veszélyhelyzetek vagy nemzetbiztonsági kockázatok felmerülésének esetére.
- + Áttételesen javítják a honvédelem helyzetét a közösségi integrációt és állampolgári elkötelezettséget erősítő programok (1.1, 1.3).

3.4.14 Hatás a hulladékgazdálkodásra

- Alapvetően elmondható, hogy minden, a megye területére újonnan letelepedő lakókat (1.9, 5.4) vagy gazdasági tevékenységeket vonzó tevékenység (2.3, 2.4, 2.5, 2.8, 4.5, 5.6) növeli a kommunális és ipari hulladékok keletkezését, és terheli a hulladékgazdálkodási rendszert.

- ++ A környezettudatos hulladékgazdálkodást egyértelműen erősítő koncepcionális elem a körforgásos gazdaság fejlesztéseinek támogatása (2.7).
- + A szociális város rehabilitációhoz és telep programhoz kapcsolódó életvitelbeli és mentális támogatások, képzések (1.3) keretében jelentősen javítható a periférikus helyzetű társadalmi csoportok környezettudatossága, többek között a hulladékok megfelelő kezelésével kapcsolatban is.

3.4.15 Hatás a természeti és ember által előidézett kockázatokra

A programban tervezett intézkedések más-más módon függenek össze a természeti katasztrófák súlyosságát és gyakoriságát leginkább növelő, ember által előidézett globális kockázatokkal (éghajlatváltozás, urbanizáció, népességnövekedés, környezetkárosodás). Ha a területfejlesztési programot az Európai Bizottság kockázatkezelésről és az ellenálló képesség kiépítéséről szóló közleményében¹ használt beavatkozási kategóriák szerint vizsgáljuk, akkor a következő hatásokat azonosíthatjuk:

5. táblázat: Intézkedések hatása egyes, a természeti és ember által előidézett kockázatokra vonatkozó beavatkozási képességekre

BEAVATKOZÁSI KATEGÓRIA	INTÉZKEDÉSEK		
	Negatív hatás	Vegyes hatás	Pozitív hatás
Éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás	1.9; 2.2; 2.3; 2.4; 4.2; 4.3; 4.5; 5.4; 5.6		1.6; 2.1; 2.7; 3.1; 3.2; 3.4; 3.5; 4.4
Ökoszisztémák védelme	2.5; 2.8; 4.2; 4.3; 4.5		3.2; 3.3; 3.5; 3.6
Súlyos ipari balesetek megelőzése	4.5		
Környezettudatos mezőgazdaság, élelmezés- és táplálkozásbiztonság			1.3; 2.5; 5.6
Árvíz- és belvízkockázat kezelése		5.6	3.1
Közlekedés-biztonság		3.4; 4.2; 4.3	5.3
Megújuló energia-használat			3.2; 3.5
Kutatás és innováció			1.8; 1.9; 2.1; 2.4; 2.5; 2.6; 2.7; 2.9; 4.4; 5.3; 5.4

Nem találtunk összefüggést a fenti közlemény további beavatkozási kategóriáival: kockázatfinanszírozás; nukleáris biztonság.

3.4.16 Hatás új környezeti konfliktusok, problémák, kockázatok megjelenésére, meglévők felerősödésére

Tekintettel arra, hogy a vizsgált területfejlesztési program új kitörési pontokat keres Nógrád megye számára, ezek között elkerülhetetlenül találkozunk olyanokkal, amelyek esetében programban definiált intézkedések valamely környezetvédelmi szemponttal potenciálisan ütközésbe kerülhetnek: Védett természeti területeken végzett turisztikai beruházások veszélyeztetik a területek természeti

¹ COM(2014) 216 final, 2014.4.8.

értékeit és státuszát (2.8). Zöldmezős iparterületek kialakítása (4.5) természetes élőhelyeket szüntetnek meg, és potenciálisan rombolják az érintett területek tájképi minőségét.

3.4.17 A megvalósítás kumulatív hatása

Ha a 3.1.2 fejezetben található, egyes intézkedések által potenciálisan befolyásolt környezeti hatásviselő kategóriákat egyszerű matematikai módszerekkel elemezzük (a pozitív és negatív hatásokat erősségüknek megfelelően +1, és +2, illetve -1 és -2 értékkel helyettesítve, a vegyes hatásokat nullának véve, ezeket különböző kategóriákon átlagolva, ugyanakkor figyelmen kívül hagyva a csak negatív irányban értékelt, környezeti konfliktusokról szóló utolsó oszlopot, és a nem reprezentatív elemszám alapján értékelt átlagértékeket), akkor a sokelemű környezeti hatásvizsgálat szerteágazó összefüggésrendszeréből informatív összesített eredményeket olvashatunk le:

- A legtöbb intézkedés által befolyásolt hatásviselők (db):
 - o Táj, helyi gazdaság (26)
 - o Levegő (19)
 - o Klíma (18)
- Az intézkedések által legpozitívabban érintett hatásviselők (átlag):
 - o Táj, helyi gazdaság (1,7)
 - o Humán egészségi állapot, életminőség (1,3)
 - o Környezettudatos magatartás (1,3)
 - o Térszerkezet, területhasználat (1,2)
 - o Természeti és humán kockázatok (1,1)
- Az intézkedések által legnegatívabban érintett hatásviselők (átlag):
 - o Hulladékgazdálkodás (-0,5)
 - o Országos védett, és Natura 2000 területek (-0,3)
 - o Honvédelem (-0,3)
 - o Élővilág, biodiverzitás (-0,1)
- A legtöbb hatásviselőt érintő intézkedések (átlag)
 - o 3.1 Nógrádi települések klímabarát fejlesztései (10)
 - o 4.4 Okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken (10)
- A hatásviselőket legpozitívabban befolyásoló intézkedések (átlag):
 - o 3.6 Természeti környezet állapotának javítása a településeken kívül (1,7)
 - o 4.1 Települési humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése (1,7)
 - o 2.7 Körforgásos gazdaság fejlesztéseinek támogatása (1,6)
 - o 3.4 Elektromobilitás fokozása a közösségi közlekedésben és a turizmusban (1,6)
- A hatásviselőket legnegatívabban befolyásoló intézkedések (átlag):
 - o 4.3 Térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések (-0,7)
 - o 4.5 Iparterületek bővítése (-0,7)
 - o 2.3 Mezőgazdasági és élelmiszeripari kisüzemek létrehozásának és fejlesztéseinek támogatása (-0,5)
 - o 5.6 Mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban (-0,5)

A fenti adatokból világosan kirajzolódik a program gazdaság-élénkítésre és az itt lakók egészségi állapotának javítására fektetett fő hangsúlyai. Egyértelműen látható ezek közül a gazdaság-élénkítés érdekeinek potenciális ütközése a környezeti és fenntarthatósági szempontokkal. Az is látható, hogy – bár Nógrád megye esetében továbbra is fontos kitörési pont a zöldturizmus, ami potenciálisan erős környezeti konfliktusok forrása is – a turisztikai intézkedéseket a területfejlesztési programban már sikerült megfelelő fenntarthatósági szempontokkal körül bátyázni.

Ha az egyes prioritások alá tartozó intézkedések összesített hatását a rájuk jutó indikatív forrással súlyozzuk, akkor azt láthatjuk, hogy a jellemzően csak szoft elemeket tartalmazó első, és a környezetállapotot célzó harmadik prioritás van a legpozitívabb hatással a környezeti hatásviselőkre. A legtöbb konfliktust a gazdasági és települési infrastruktúrákat leginkább fejlesztő, egyúttal pedig a legnagyobb indikatív forráslehetőséggel járó második és negyedik prioritás okozza:

6. táblázat: Prioritások hatása egyes környezeti elemekre (indikatív forrással súlyozott átlag)

Prioritások		Környezeti elemekre kifejtett hatások forrásokkal súlyozott átlaga
P1	Népesség minőségi gyarapodása	1,5
P2	Növekvő versenyképességű gazdaság	-0,1
P3	Környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése	1,4
P4	Marasztaló, vállalkozóbarát élettér	-0,3
P5	Hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása	0,6

3.4.18 Az országhatáron áttérjedő környezeti hatások lehetősége

Közvetlen országhatáron átnyúló hatása a program intézkedései közül egyedül a vállalkozások határon átnyúló termelési, szolgáltatási, innovációs és értékesítési együttműködéseit támogató intézkedésnek (2.6) van. Közvetett hatásként azonosíthatók az alábbiak:

- Határon túli munkavállalókat vonzhatnak, és így az ingázó forgalmat erősíthetik a további munkahelyteremtő gazdaság-élénkítő beavatkozások (2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.7, 2.9, 4.5, 4.6, 5.3, 5.5, 5.6);
- A határon túlról érkező vagy oda tartó közúti forgalom növekedését eredményezhetik a közúti átjárhatóságot javító közlekedés-fejlesztési beavatkozások (4.2, 4.3);
- Növelhetik a határon túlról érkező turistaforgalmat a megyében tervezett további sportcélú és turisztikai lépések (2.8, 4.1, 5.2).

3.5 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósításának társadalmi hatásai

3.5.1 Népességre és népességmegtartó képességre gyakorolt hatások

A 2021-27-es időszak területfejlesztési programja mind a megyében élő népesség megtartása, mind pedig új lakosok odavonzása szempontjából ambiciózus célokat tűzött ki.

Intézkedések szintjén a népesség minőségi gyarapodása prioritás gazdaságilag aktív polgárok letelepedésének ösztönzése intézkedése közvetlenül új lakosok megyébe vonzását célozza meg, kiemelten a fiatal családokat, digitális nomádokat, fiatal vállalkozókat, orvosokat, pedagógusokat, a megyét korábban elhagyó képzett szakembereket és aktív nyugdíjasokat. Az intézkedés keretében lakáscélú ingatlanmentés és –fejlesztés, illetve kampány is betervezésre került.

A marasztaló vállalkozóbarát élettér prioritáshoz tartozó intézkedések közül négy (települési humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése, fenntartható megyei közlekedésfejlesztés, térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések és okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken, illetve a környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének

erősítése prioritás összes intézkedése egy, a lakosság megtartását szolgáló környezet megteremtését tűzte ki célul.

Az intézkedések közül az okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken (modern szórakozóhelyek, vendéglátó egységek és szabadidős terek), új és fejlesztendő gazdasági ágazatok szakképzési feltételeinek javítása, illetve a felsőoktatási bázis megerősítése Salgótarjánban kiemelten foglalkozik a Z generációt megtartó környezet kialakításával. Hiszen éppen annak a generációnak a tagjait szólítja meg, amelyben az életkor miatt (jelenleg 10-25, a program végére 17-32 éves kor között) még hatékonyan a megyéhez lehet kötni a lakosokat, meg lehet velük szeretetni az ottani életet, ezzel elejét véve a későbbi elvándorlásnak.

3.5.2 Foglalkoztatásra gyakorolt hatások

A program foglalkoztatásra gyakorolt hatása több tényezőn keresztül is kedvező, hiszen egyaránt célozza az itt élők foglalkoztathatóságának, valamint a munkalehetőségek javítását.

A népesség minőségi gyarapodása prioritás minden intézkedése az itt élők foglalkoztathatóságának javítását célozza meg, és egyaránt lefedi a hátrányos helyzetű lakosság mentális támogatását és képzését, a szakképzés célzott fejlesztését, tehetséggondozást és pályaorientációt, a munkavállalók továbbképzését, valamint a felsőoktatás fejlesztését.

A növekvő versenyképességű gazdaság intézkedései új munkahelyek létrehozását támogatják az egész megyében, míg a hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása prioritáson belül Szécsényi járás szociális gazdaságfejlesztési programja, a mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban és a Hajtástechnológiai Tudományos és Technológiai Park létrehozása Salgótarjánban terület specifikusan fogalmaz meg munkahelyteremtő célokat.

3.5.3 Életminőségre, szabadidő eltöltésére, egészségi állapotra, szociális helyzetre gyakorolt hatások

A környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése, valamint a marasztaló, vállalkozóbarát élettér prioritások intézkedései az életminőség javítását célozzák meg a települések környezeti állapotának, valamint a természeti környezet állapotának javításával, közlekedésfejlesztéssel, valamint a települési humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztésével.

Az új vállalkozások létrejöttének támogatása, valamint az okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken (modern szórakozóhelyek, vendéglátó egységek és szabadidős terek) egyaránt a szabadidő eltöltési lehetőségeket célozzák bővíteni hiányzó szolgáltatások és közösségi, szabadidős terek biztosításával.

A népesség minőségi gyarapodása prioritás több intézkedése is (szociális város rehabilitációhoz és telep programhoz kapcsolódó életvitelbeli és mentális támogatás, képzés, valamint helybe hozott egészségügyi szűrőprogramok) közvetlenül az egészségi állapot javítására irányul, míg a környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése prioritás intézkedései, illetve közvetve kedvező hatással lesznek a lakosság egészségi állapotára az egész megyében, ide érve a mentális egészséget is. Salgótarján bekapcsolása a nemzetközi sportéletbe intézkedés a megyeszékhelyen, illetve annak környezetében élők egészségi állapotát javíthatja a sportolási lehetőségek bővülésével.

3.5.4 A társadalom biztonságérzetére, veszélyeztetettségére gyakorolt hatások

A hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása prioritás intézkedés, illetve a népesség minőségi gyarapodása prioritás néhány intézkedése (hátrányos

helyzetű célcsoportok foglalkoztathatóságát javító képzési és humán fejlesztési programok, szociális város rehabilitációhoz és telep programhoz kapcsolódó életvitelbeli és mentális támogatás, képzés) a társadalom szétszakadásának megállításával kedvezően hat a lakosság biztonságérzetére.

Emellett, a növekvő versenyképességű gazdaság prioritás intézkedései a lakosság anyagi biztonságérzetének javulásához járul hozzá.

3.5.5 Az esélyegyenlőségre, esélyteremtésre, társadalmi felzárkózásra gyakorolt hatások

A területfejlesztési program kiemelten kezeli az esélyegyenlőség és társadalmi felzárkózás kérdését, ami mind a célok, mind pedig a prioritásokhoz tartozó konkrét intézkedések szintjén is megjelenik, így összességében kedvező irányú változás várható a 2021-27-es időszakban, ebben a tekintetben.

A hátrányos helyzetű népesség felemelkedésének előmozdítása horizontális cél minden prioritás minden intézkedésében érvényre kívánja juttatni a társadalmi felzárkóztatás kérdését.

Emellett, a népesség minőségi gyarapodása prioritás több intézkedése közvetlenül is az esélyegyenlőséget és a társadalmi felzárkóztatást célozza meg, a megye teljes területén. Ide tartoznak a hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztathatóságát javító képzési és humán fejlesztési programok; a szociális városrehabilitációhoz és telep programhoz kapcsolódó életvitelbeli és mentális támogatás, képzés; digitális tudás fejlesztése és munkavállalók képzési programjai. Ugyanakkor a prioritás többi intézkedése is az esélyegyenlőség javulásával jár együtt a lakosság képzettségének, tudásának növekedésén keresztül.

Terület specifikusan a hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása prioritás intézkedéseitől Salgótarján és Szécsény járás társadalmi felzárkózása várható.

3.5.6 A helyi kultúra fejlődésére gyakorolt hatások

A helyi kultúra fejlődéséhez elsősorban a fenntartható ipar turizmust támogató kézműipar és a szakrális turizmus fejlesztése járulnak kedvezően hozzá a kiemelt megyei ágazatokat támogató alap intézkedés keretében. Emellett, a helyi élelmiszerek előállításának és értékesítésének támogatásával a mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban intézkedés is hozzájárul a helyi kultúrához a helyi gasztronómiai kultúra erősödésén és ismertségének növekedésén keresztül.

3.6 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósításának gazdasági hatásai

3.6.1 A természeti erőforrásokra gyakorolt hatások

A területfejlesztési program számos intézkedése közvetlenül célozza meg a természeti erőforrások felhasználásának csökkentését: a Nógrádi települések klímabarát fejlesztései intézkedés a víz és energiafelhasználás csökkentését eredményezi, az épületek energetikai korszerűsítése a településeken intézkedés az energiafogyasztás jelentős csökkenését eredményezi, a körforgásos gazdaság fejlesztéseinek támogatása intézkedés pedig egyszerre eredményezi a nyersanyag- és energiahasználat csökkentését, ami kedvezően hat a természeti erőforrások állományára. A megújuló energia helyi termelésének bővítése intézkedéstől a nem megújuló természeti erőforrások használatának csökkenése várható a megújulókkal való kiváltás eredményeként.

Mindemellett, a jövőorientált és digitális vállalkozások csökkenő erőforrásigénye (Kiemelt megyei ágazatokat támogató alap intézkedés eredményeként), illetve a szolgáltató jellegű gazdasági tevékenységek előtérbe kerülése (új vállalkozások létrejöttének támogatása intézkedés keretében) szintén kedvezően fog hatni a megye természeti erőforrásaira.

3.6.2 Az ipar, kereskedelem térbeli szerkezetére gyakorolt hatások

A területfejlesztési program négy, a teljes megyére vonatkozó prioritása mellett egy ötödik terület specifikus is megfogalmazásra került (hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása). Ennek keretében a megyeszékhely Salgótarján és a szécsényi járás településeinek fejlesztését célozzák meg a tervezett intézkedések, amelyek eredményeként az ipar és kereskedelem térbeli szerkezetének kiegyensúlyozottabbá válása várható. A legközvetlenebb hatás a Hajtástechnológiai Tudományos és Technológiai Park létrehozása Salgótarjánban, valamint a Mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban intézkedésektől várható.

3.6.3 A mezőgazdaságra gyakorolt hatások

A Mezőgazdasági és élelmiszeripari kisüzemek létrehozásának és fejlesztéseinek támogatása intézkedés a teljes megyében, míg a mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban intézkedés terület specifikusan célozza meg a mezőgazdaság fejlesztését, ideértve a magasabb hozzáadott értékű feldolgozási tevékenység fejlesztését is. Ennek eredményeként mennyiségi és hozzáadott értékbeni javulás várható a megye mezőgazdaságában.

3.6.4 Az erdőgazdálkodásra gyakorolt hatások

A kiemelt megyei ágazatokat támogató alap részben, a kiemelt megyei turisztikai ágazatok fejlesztéseinek támogatása intézkedés pedig egészében a turizmus fejlesztését, ezen belül hangsúlyosan az aktív és ökoturizmust célozza meg, ami miatt növekvő látogatószám várható az erdőkben, amit az erdőgazdaságoknak is figyelembe kell vennie a gazdálkodás tervezése kapcsán.

3.6.5 Az idegenforgalomra gyakorolt hatások

A fent említett kiemelt megyei ágazatokat támogató alap részben, a kiemelt megyei turisztikai ágazatok fejlesztéseinek támogatása intézkedés pedig egészében a turizmus fejlesztését célozza meg, aminek eredményeképpen az idegenforgalom növekedése várható 2021-2027 között.

Emellett a környezeti állapot és infrastruktúra fejlesztését megcélzó intézkedések (természeti környezet állapotának javítása a településeken kívül; fenntartható megyei közlekedésfejlesztés; térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések; okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken) szintén hozzájárul a megye turistavonzó képességének javításához.

3.6.6 A vízgazdálkodásra gyakorolt hatások

A közműhálózat-fejlesztések a nógrádi településeken intézkedés keretében tervben van a csatorna- és vízvezeték hálózat fejlesztése, ami a javuló vízminőségen keresztül kedvezően fog hatni a megye vízgazdálkodására.

Emellett, a mezőgazdasági és élelmiszeripari kisüzemek létrehozásának és fejlesztéseinek támogatása, valamint a mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban intézkedések megnövekedett vízhasználattal járhatnak együtt, amit a vízgazdálkodás tervezésénél szükséges figyelembe venni.

3.6.7 Az energetikára gyakorolt hatások

Az épületek energetikai korszerűsítése a településeken és a körforgásos gazdaság fejlesztéseinek támogatása intézkedések az energiafogyasztás jelentős csökkenését eredményezik. A megújuló

energia helyi termelésének bővítése intézkedéstől a nem megújuló energiaforrások részarányának csökkenése és a megújulók növekedése várható. Mindezek együttes hatásaként a megye energiafüggőségének csökkenése várható.

Emellett, az elektromobilitás fokozása a közösségi közlekedésben és a turizmusban intézkedés eredményeként az elektromos energia felhasználás növekedése várható a kőolajszármazékok kárára. Kisebb mértékben a fenntartható megyei közlekedésfejlesztés intézkedés is hasonló irányú változást indukál az (e-)kerékpáros közlekedés feltételeinek fejlesztése eredményeként.

3.6.8 A közlekedésre gyakorolt hatások

A marasztaló, vállalkozásbarát élettér prioritás több intézkedése is a megyei közlekedés fejlesztését tűzte ki célul. A fenntartható megyei közlekedésfejlesztés intézkedés keretében felújításra kerülnek a 4 és 5 számjegyű utak egyes szakaszai, illetve a települési belterületi utak (ez utóbbiak bővítésre is kerülnek). Emellett, tovább bővül a megyei kerékpárutak rendszere is, aminek eredményeként a kerékpáros forgalom növekedése várható a megyében.

A térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések intézkedés eredményeként a 21. út Salgótarjánt elkerülő szakaszának, a Bátorfyerenye-Nemti elkerülő út 1. ütemének, valamint a Vác és Parassapuszta közötti 2x2 sávú gyorsforgalmi út építéséhez kapcsolódóan Rétság és Nagyoroszi elkerülő utak legalább 2x1 sávban a teherforgalom számára történő megépítése, illetve a 81. számú vasútvonal korszerűsítési terveinek elkészítése várható. Ezen fejlesztések eredményeként a településeken kívüli közlekedés felgyorsulása és a településeken átmenő forgalom csökkenése várható az érintett szakaszokon.

3.6.9 A műszaki infrastruktúrára gyakorolt hatások

A környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése, valamint a marasztaló, vállalkozóbarát élettér prioritások számos intézkedése a műszaki infrastruktúra fejlesztését célozzák meg. Előbbinél a nógrádi települések klímabarát fejlesztései, az épületek energetikai korszerűsítése a településeken, a közműhálózat-fejlesztések, az elektromobilitás fokozása a közösségi közlekedésben és a turizmusban, és a megújuló energia helyi termelésének bővítése intézkedések. Utóbbinál pedig a fenntartható megyei közlekedésfejlesztés, a térségközpontok megközelítését szolgáló közlekedési fejlesztések, az okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken, az iparterületek bővítése, valamint az inkubációs kapacitások bővítése intézkedések eredményeként a műszaki infrastruktúra fejlődése várható.

3.6.10 A térség versenyképességére gyakorolt hatások

A területfejlesztési program a megye kitörési lehetőségeire fókuszálva tervezi javítani annak versenyképességét. A főváros viszonylagos közelsége, a közúthálózat fejlesztése (M2, 21-es út) kombinálva a megye természeti adottságaival jelentős versenyképesség növekedési potenciált rejt magában. A program minden intézkedése a megye versenyképességét hivatott javítani, ugyanakkor a növekvő versenyképességű gazdaság prioritás intézkedései fejtik ki a legközvetlenebb hatást, míg a népesség minőségi gyarapodása prioritás intézkedéseinek eredményei várhatóan csak részben jelennek meg a tervezési időszak alatt. Ez utóbbi versenyképességre gyakorolt kedvező hatásai várhatóan 2027. után lesznek dominánsak, hiszen ennek nem titkolt célja, hogy előkészítse a terepet a következő programozási időszakra egy digitális Nógrád program megvalósításához.

3.7 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program összefoglaló értékelése a környezeti, társadalmi, gazdasági következmények alapján, feltárt konfliktusok értékelése, a környezeti, társadalmi, gazdasági szempontból elfogadható változatok meghatározása

Társadalmi és gazdasági szempontból összességében kedvező hatások várhatóak a 2021-2027-es program megvalósítása során. A gazdaság a kitörési lehetőségekre építve és diverzifikáltan fog fejlődni, az infrastrukturális feltételek javulni fognak, a társadalomban pedig javul az esélyegyenlőség az oktatási, képzési lehetőségek fejlesztésén keresztül, valamint erősödik a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózása a mentális támogatás, képzés, város rehabilitációk és új foglalkoztatási lehetőségek eredményeként).

A változások ugyanakkor számos konfliktust generálhatnak gazdasági és társadalmi szempontból is:

- A kiemelt megyei ágazatokat támogató alap és a kiemelt megyei turisztikai ágazatok fejlesztéseinek támogatása intézkedések eredményeként megvalósuló turisztikai fejlesztések kapcsán elsősorban kezdetben a régi és új szolgáltatók közötti verseny kialakulása várható a látogatókért és a munkaerőért.
- Emellett a Salgótarján urbanisztikai megújulása intézkedés a kapcsolódó települési átalakítások miatt a helyi lakosság egy részével konfliktust generálhatnak még akkor is, ha a többség támogatottságát élvezik, és a település javát szolgálják.
- A gazdaságilag aktív polgárok letelepedésének ösztönzése intézkedés az újonnan betelepülők és a helyiek közötti kulturális, illetve anyagi háttérbeli különbségek miatt generálhat konfliktusokat.

4 A NÓGRÁD MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSA KÖVETKEZTÉBEN VÁRHATÓAN FELLÉPŐ, KÖRNYEZETRE, TÁRSADALOMRA, GAZDASÁGRA KÁROS HATÁSOK KEZELÉSE

4.1 Káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése

Az alábbi esetekben javasoljuk egyes intézkedések módosítását (kiegészítését vagy korlátozását) az esetleges környezeti károk csökkentése, vagy éppen az előnyök maximalizálása érdekében:

- Javasoljuk, hogy az első prioritás keretében tervezett oktatási és képzési tevékenységek (1.1, 1.2, 1.5, 1.7) programjának legyen része a környezettudatot erősítő szemléletformálás.
- 1.4 Helybe hozott egészségügyi szűrőprogramok: Javasoljuk, hogy a megvalósuló programban kapjon helyet az egészséges életmódra történő ösztönzés is.
- 2.7 Körforgásos gazdaság fejlesztéseinek támogatása: A megvalósítás során javasolt a körforgásos gazdasági megoldások szemléletformálási hatásainak minél szélesebb körű kiaknázása (pl.: lakossági fórumok, iskolai foglalkozások, közösségi események segítségével).
- 3.6 Természeti környezet állapotának javítása a településeken kívül: Az erdősítés esetén ki kell zárni a vízhiányos területen történő alkalmazást, és elő kell írni a klímareziliens szaporítóanyagok lehetőség szerinti használatát.

4.5 Iparterületek bővítése: Az új pásztói iparterület kialakításakor mindenképpen figyelembe kell venni a Pásztói Strandfürdő területén található gyógyvizes kút védőterületén végezhető tevékenységek jogszabályban előírt korlátait, Hasonlóan védendő gyógy tényezők korlátozzák az iparterületek fejlesztési lehetőségeit Sóshartyán, Mátraszőlős és Kazár területén. (Az

gyógy tényezők védőterületein belül csak a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízi létesítmények védelméről szóló, 123/1997 sz. Korm. rendelet előírásaival összhangban végezhető bármilyen beruházás, ipari vagy szolgáltató tevékenység). Pásztó mellett az OFTK szerint tájképvédelmi területen fekszik, ezért az ipari létesítmények tájba illesztésekor a szűken vett beépítési és egyéb építéshatósági korlátok mellett tájképvédelmi szempontokat is figyelembe kell venni (pl. zöldterületi fejlesztések, védő- és esztétikai célú fásítások előírásával). Célszerű a veszélyes anyagokat használó, veszélyes hulladékot termelő vagy jelentős szennyezés kibocsátással járó tevékenységeket kizárni a lehetséges iparterületi betelepülők közül.

- 5.3 Hajtástechnológiai kutató- és kompetencia központ létrehozása Salgótarjánban: A barnamezős területek rekultivációja során kiemelt figyelmet kell fordítani a műemléki védettséget érdemlő ipari létesítmények (pl. régi gyárkémények) megőrzésére.
- 5.6 Mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozások ösztönzése a Szécsényi járásban: Mezőgazdasági termelés esetén vegyszerek juthatnak a talajba, talajvízbe. Érzékenyebb területeken ezt speciális szabályokkal szükséges ellenőrzés alatt tartani. Természetes élőhely művelés alá vonását vagy gyógy tényező (gyógyvizet vagy ásványvizet kút illetve gyógyiszap-lelőhely) védőterületén végzett mezőgazdasági tevékenységet kerülni kell.

4.2 Javaslatok egyéb szükséges környezeti intézkedésekre

A területfejlesztési program nem tartalmaz hulladékgazdálkodási célú elemet (leszámítva a körforgásos gazdaság fejlesztéseit célzó 2.7. intézkedést). Emellett minden, a megye területére újonnan letelepedő lakókat (1.9, 5.4) vagy gazdasági tevékenységeket vonzó tevékenység (2.3, 2.4, 2.5, 2.8, 4.5, 5.6) növeli a kommunális és ipari hulladékok keletkezését, és terheli a hulladékgazdálkodási rendszert. Javasoljuk ezért a hulladékgazdálkodási rendszer fejlesztését önálló intézkedésként, vagy a 3.3. intézkedés részeként bevenni a programba.

A 3.3 Közműhálózat-fejlesztések a nógrádi településeken c. intézkedésből célszerű lehet a közvilágítás-fejlesztési tevékenységet áttenni a 4.4. intézkedésbe (Okos és Z generációt vonzó megoldások elterjesztése a településeken). Ily módon az utóbbi intézkedés kiegészíthető lenne világítás-korszerűsítéssel kombinált smart megoldások támogatásával (pl. parkolás kezelés, közvilágítás- optimalizáció, forgalomtechnika), amelyek esetében a smart elemek finanszírozását részben a világítási energiaigény csökkenése fedezné.

A 3.4 Elektromobilitás fokozása a közösségi közlekedésben és a turizmusban c. beavatkozás keretében magánhasználatú elektromos járművek beszerzését is ösztönözni lehetne, és más intézkedésekkel összekapcsolva ki lehetne használni az adódó szinergiákat: pl. smart közlekedési/parkolási megoldások a 4.4. intézkedésben; Vehicle-2-Grid energiatárolási megoldások a 3.5. intézkedésben; vagy elektromos járművásárlást ösztönző helyi szabályozás kialakítása.

4.3 A feltárt gazdasági, társadalmi konfliktusok feloldására, a káros hatások ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések meghatározása

A Salgótarján urbanisztikai megújulása intézkedés lakossági támogatásának biztosítására lakossági fórum szervezése, illetve a leginkább érintett lakókkal kiscsoportos személyes egyeztetés is javasolt. A fejlesztéssel járó előnyök megismertetése várhatóan megszünteti a lakosság bizalmatlanságát, esetleges ellenállását, míg a fejlesztéssel hátrányosan érintett lakosság esetén javasolt valamilyen szintű kártérítés (anyagi, vagy jövőben szolgáltatás) felajánlása.

Az újonnan beköltözők beilleszkedésének támogatására egy „Isten hozott” program indítása javasolt az érintett településeken, amelynek keretében közösségi programok keretében kapnának lehetőséget bemutatkozásra az új lakosok. Emellett a közösség életébe történő bekapcsolódást biztosító önkéntes közösségi munka, programszervezés lehetőségét is javasolt felajánlani a gyorsabb társadalmi integráció elősegítése érdekében.

A turisztikai vállalkozások, és különösen a régiók és újak közötti viszony elmérgesedése turisztikai vállalkozásokat tömörítő területi szövetségek létrehozásával előzhető meg aktív tagi élet, találkozók, vitaestek, közös programok szervezése mellett.

5 JAVASLAT OLYAN KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI SZEMPONTÚ ELŐÍRÁSOKRA, FELTÉTELEKRE, INTÉZKEDÉSEKRE, AMELYEKET A TERV ÁLTAL BEFOLYÁSOLT MÁS TERVEKNÉL FIGYELEMBE KELL VENNI

A programot megalapozó területfejlesztési koncepció térhasználati elveket is rögzít, amelyeket a koncepció és a program által befolyásolt valamennyi más tervnél figyelembe kell venni. Ezek a következők:

- A természeti értékek, erőforrások használata csak fenntartható módon történhet, nem mehet azok rovására.
- A fejlesztéseknél előnyben kell részesíteni a kihasználatlan területek bevonását a terjeszkedés helyett.
- A jövőbeni fejlesztéseknek elsősorban a települési térségekre kell korlátozódniuk, megőrizve a települési térségek közötti területek ökológiailag összefüggő, természet közeli állapotát.
- Ipar-fejlesztés esetén cél nemcsak a tevékenység szennyezésmentes jellege, hanem a minél kevesebb szennyezéssel járó jó gyakorlatok alkalmazása is.
- Előnyben kell részesíteni a helyi erőforrások felhasználását.
- Segíteni kell a zöldfelületek növekedését.
- Ösztönözni kell a helyi természeti és kulturális értékek megismerését, megóvását.
- Javítani kell a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeit.
- Mérsékelni kell a közlekedés okozta káros hatásokat.
- Előnyben kell részesíteni azokat a fejlesztéseket, melyek során környezeti nevelés, szemléletformálás is megvalósul.

A program intézkedéseinek elemzése alapján megfogalmazott további, kapcsolódó terveket érintő, környezeti szempontú javaslataink:

- Salgótarján új urbanisztikai terveinek kidolgozásakor (ld. a program 5.1. intézkedését) a „Zöld Nógrád” célkitűzéshez hasonlóan javasoljuk a „Zöld Salgótarján” mottó és alapelv követését, hogy az új várostervezési megközelítés e köré építve bontsa le az iparváros imázst és teremtsen új, vonzó és versenyképes lakó-, illetve vállalkozási környezetet.
- Sok olyan intézkedés szerepel a programban, amelyek új épületek megvalósításával, vagy meglévők funkcióbővítő átalakításával járnak, így potenciálisan pozitív és negatív irányba is hathatnak a települési környezetre. Ezek esetében javasoljuk a településképet védő feltételrendszer kialakítását.

- A határon túli kereskedelmi vagy turisztikai forgalmat bővítő intézkedések, illetve a megye átjárhatóságát javító közlekedési fejlesztések miatt tekintetbe kell venni a határvédelmi szempontokat, és megfelelő intézkedési terveket javasolt készíteni esetleges veszélyhelyzetek vagy nemzetbiztonsági kockázatok felmerülésének esetére.

Társadalmi-gazdasági szempontból javasolt még más, turisztikai fejlesztésekkel érintett területek esetén is erősíteni az adott területen szolgáltató turisztikai vállalatok együttműködését, vagy a már működő iparági szövetségen keresztül, vagy új szövetség létrehozásával. A Novohrad-Nógrád Geopark és a Budapest környéke turisztikai térség esetén, ez megyén belüli összefogással valósítható meg, míg a Mátra-Bükk turisztikai térség esetén jó megoldás lehet egy megyéken átívelő szövetség létrehozása is, a megye parciális érintettsége miatt.

6 KÖRNYEZETI HATÁSOK MONITOROZÁSA

6.1 A Nógrád Megyei Területfejlesztési Program megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatásokra vonatkozó monitorozási javaslatok értékelése

A vizsgált program az átfogó, stratégiai és horizontális célok mellett prioritásokat és hozzájuk tartozó intézkedéseket is megfogalmaz. Utóbbiak esetén meghatározza a tervezett beavatkozás előzetes tartalmát, potenciális kedvezményezettjeit, kimeneti indikátorait és indikatív forrásokat is rendel hozzá.

A területfejlesztési program monitoring és értékelési rendszert felvázoló 7. fejezete azt is rögzíti, hogy a hatásainak és hatékonyságának mérésére kialakítandó egységes monitoring és indikátor rendszer esetében a Versenyképes Magyarország Operatív Program, illetve az ágazati OP-k módszertanát követő megoldás javasolja. A dokumentum emellett minden prioritás esetén hatásindikátort is megfogalmaz. Utóbbiakhoz célértékeket nem rögzít, csak az elvárt tendencia irányát adja meg.

Mivel a program új kitörési pontokat keres Nógrád megye számára, amelyek sokféle módon kerülhetnek ütközésbe a legkülönbözőbb környezetvédelmi szempontokkal, elengedhetetlen, hogy a monitoring és értékelési tevékenységek során a megvalósuló intézkedések környezeti hatásait is nyomon kövessük. A program csak egy esetben, a P3. Környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése c. prioritásnál határoz meg környezeti hatást (egész pontosan a szén-dioxid kibocsátás csökkenésének mértékét) mérő indikátort. Megfontolandó ugyanakkor, hogy minden prioritás esetében kerüljön meghatározásra egy-egy környezeti hatásindikátor. (Ha az adott prioritás jelentős környezeti hatásokkal járó intézkedéseinek hatásai nem mérhetők hatékonyan egy mutatóval, akkor egynél több indikátort is meg lehet határozni, de ezek számát célszerű összességében alacsonyan tartani.) Az indikátorokhoz célértéket, ellenőrzési gyakoriságot, felelőst és – beavatkozás szükségessége esetén követendő - intézkedési tervet is definiálni kell.

Az alábbi esetekben mindenképpen javasoljuk egy-egy megfelelő környezeti hatásindikátorok meghatározását:

- A természeti területeket a korábbinál nagyobb látogatóforgalom előtt feltáró turisztikai beavatkozások ökológiai hatásai;
- A tervezett erdősítések karbon mérlegre és vízháztartásra gyakorolt hatásai;
- Településközi közlekedésfejlesztési intézkedések ökológiai hatásai, és a közúti forgalom változásának mérése;
- Iparterületek fejlesztésének ökológiai hatásai;

- Mezőgazdasági és élelmiszeripari fejlesztések ökológiai hatásai.

A korábbi programozási időszakhoz hasonlóan 2021-2027 között is jó és érzékeny indikátora lehet a természeti környezetben bekövetkezett általános (természetes és antropogén) folyamatoknak a Natura 2000 területek jelölő fajainak és élőhelyeinek monitorozása.

6.2 Javaslatok egyéb szükséges intézkedésekre

Tekintettel arra, hogy a vizsgált területfejlesztési program új kitörési pontokat keres Nógrád megye számára, amelyek sokféle módon kerülhetnek ütközésbe a legkülönbözőbb környezetvédelmi szempontokkal, javasoljuk, hogy a környezeti hatások monitorozásnak eredményeiről a Megyei Közgyűlés legalább évente kapjon tájékoztatást, kiegészítve a tapasztalható problémákat orvosló beavatkozásokra vonatkozó szakértői javaslattal.

Ahogy azt a programot megalapozó koncepció stratégiai környezetéről már megállapítottuk, különösen sok a 2020-ban lejáró felsőbb szintű stratégiai dokumentum, mivel ezek jelentős része a 2014-2020-as Európai Unió finanszírozási időszakhoz igazítva készült. A lejáró dokumentumok kisebb része jelenleg aktualizálás alatt áll, más része pedig a következő 1-2 évben várhatóan aktualizálásra kerül. Ezt az időszakot követően célszerű lesz a területfejlesztési koncepció és program időközi aktualizálása, annak érdekében, hogy biztosan illeszkedjenek a 2021-2027-es időszakra érvényes nemzeti stratégiai keretekhez.

7 KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen hatásvizsgálat célja Nógrád megye 2021-2027 közötti időszakra tervezett területfejlesztési programja várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak feltárása. A hatásvizsgálat nem végez önálló adatgyűjtést, hanem a rendelkezésre álló dokumentumok elemzésével, értékelésével, összefüggéseinek vizsgálatával azonosít várható hatásokat.

A megye 2021-2027-es időszakra vonatkozó területfejlesztési programja 3 átfogó célra épül (Egészséget mindenkinek; Közepponban a fenntarthatóság; Fokozódó tudás és jólét). Ezen célok mindegyike környezeti és társadalmi fejlődés mellett célozza meg a gazdasági felzárkózást, amelyhez a stratégiai és horizontális célok, illetve a prioritások és hozzájuk tartozó intézkedések szintjén már jól elkülöníthető környezeti, társadalmi és gazdasági hatások rendelkeznek. A program átfogó és stratégiai céljai mellett prioritások és hozzájuk tartozó intézkedések kerültek meghatározásra, amik lehetővé teszik a program hatásainak a területfejlesztési koncepció hatásvizsgálatánál pontosabb értékelését.

A korábbi programozási időszakokhoz képest jelentős változást jelent a mostani programban, hogy a problémák figyelembevétele mellett a lehetőségekre fókuszál, a kitörési pontokat állítja középpontba. A prioritások és a keretükben tervezett intézkedések tartalmi megfogalmazásában megfelelő súllyal szerepelnek a környezetvédelmi és fenntarthatósági szempontok, amelyek elengedhetetlenek annak érdekében, hogy a tervezett közlekedés-, település- és gazdaságfejlesztési kezdeményezések elsőszámú és negatív hatásoknak fokozottan kitett hatásviselőjeként azonosítható természeti és települési környezet megfelelő állapotban tartása megvalósuljon a következő időszakban.

Társadalmi szempontból már nem jelent akkora változást az új megközelítés. A hátrányos helyzetű lakosság felemelkedésének támogatása továbbra is megjelenik a horizontális célok között, ugyanakkor a fokozódó tudás és jólét átfogó cél új megközelítést takar, és jelentős, kedvező irányú társadalmi változásokat vetít előre. Prioritások szintjén a népesség minőségi gyarapodása, valamint a

hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása intézkedései céloznak meg közvetlen társadalmi fejlesztéseket.

Az új, kitörési pontokra fókuszáló megközelítés gazdasági szempontból is jelentős változás, hiszen nem a meglévő gazdasági tevékenységekre, hanem a megye adottságaira és jövőbeni trendekre építve kívánja diverzifikálni, és ezzel fellendíteni a gazdaságot. A növekvő versenyképességű gazdaság és a marasztaló, vállalkozóbarát élettér prioritások intézkedései célozzák meg a gazdaság fejlesztését.

Az intézkedések részletes, környezeti hatásviselő kategóriák szerinti elemzése során világosan kirajzolódnak a program gazdaság-élénkítésre és az itt lakók egészségi állapotának javítására fektetett fő hangsúlyai. Egyértelműen látható ezek közül a gazdaság-élénkítés szempontjainak potenciális ütközése a környezeti és fenntarthatósági érdekekkel. Az is látható, hogy – bár Nógrád megye esetében továbbra is fontos kitörési pont a zöldturizmus, ami potenciálisan erős környezeti konfliktusok forrása is – a turisztikai intézkedéseket sikerült megfelelő fenntarthatósági szempontokkal körül bástyázni.

Ha az egyes prioritások alá tartozó intézkedések összesített hatását vizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy a jellemzően csak szoft elemeket tartalmazó első (Népesség minőségi gyarapodása), és a környezetállapotot célzó harmadik prioritás (Környezeti állapot javítása, Nógrád zöld jellegének erősítése) van a legpozitívabb hatással a környezeti hatásviselőkre. A legtöbb konfliktust a gazdasági és települési infrastruktúrákat leginkább fejlesztő, egyúttal pedig a legnagyobb indikatív forráslehetőséggel járó második (Növekvő versenyképességű gazdaság) és negyedik (Marasztaló, vállalkozóbarát élettér) prioritás okozza, míg az ötödik prioritás (Hátrányos helyzetű települések és a megyeszékhely leszakadásának megállítása) a skála közepén helyezkedik el.

Társadalmi és gazdasági szempontból összességében kedvező hatások várhatóak a 2021-2027-es program megvalósítása során. A gazdaság a kitörési lehetőségekre építve és diverzifikáltan fog fejlődni, az infrastrukturális feltételek javulni fognak, a társadalomban pedig javul az esélyegyenlőség az oktatási, képzési lehetőségek fejlesztésén keresztül, valamint erősödik a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózása a mentális támogatás, képzés, város rehabilitációk és új foglalkoztatási lehetőségek eredményeként.

Az elemzés eredményei alapján számos tervezett intézkedés esetén javaslatot tettünk annak módosítására (kiegészítésére vagy korlátozására) az esetleges környezeti károk csökkentése, vagy éppen az előnyök maximalizálása érdekében. Az egyéb szükséges és javasolt környezeti intézkedések között soroltuk fel a hulladékgazdálkodási rendszer fejlesztését, a világítás-korszerűsítéssel kombinált smart megoldások támogatását, valamint a magánhasználatú elektromos járművek beszerzésének ösztönzését. A feltárt gazdasági és társadalmi konfliktusok feloldására szolgáló javaslatok között szerepelnek a megyeszékhely urbanisztikai megújulásának lakossági támogatását erősítő lépések, az újonnan beköltözők beilleszkedésének támogatása, valamint a régi és újonnan létrejövő turisztikai vállalkozások közötti viszonyt javító megoldások.

A dokumentumban mindemellett környezeti szempontokat figyelembe vevő javaslatokat fogalmaztunk meg más, kapcsolódó tervek számára, valamint a program hatásainak és hatékonyságának mérésére kialakítandó egységes monitoring és indikátor rendszer környezeti hatásindikátorokkal történő kiegészítésére is.